

Češi a Poláci před Těšínem

O vzniku národnostních problémů
na českém Těšínsku.

Jako v Clevelandu!“ řekl mi nedávno Američan, jehož jsem prováděl ostravsko-karvinským revírem. Moravská Ostrava se světáckými hotely a rozsáhlými obchodními domy, s vysokými haldami na samotné hlavní třídě, s koksovou na nejelegantnější křižovatce, s vysokými pecemi v samém sousedství Národního divadla: toto město se vyvinulo v šachtách, továrnách a koloniích, ve spleti plynových potrubí a lanových drah. A tak tomu bylo v celém revíru a na celém Těšínsku. Inženýři a úředníci se sem stěhovali z Německa a z Čech, horníci a dělníci především z Polska, neboť práce pod zemí se dlouho pokládala za nižší druh práce, který čeští a němečtí dělníci odmítali konat. K vlastní hornické práci hodili se tedy původně jen Poláci, kteří byli tehdy pokládáni za dělníky méně kvalifikované. Lidé opouštěli pole a domovy a putovali z cizích krajů do rozsáhlého těšínského revíru jako staří američtí zlatokopové kdysi na Aljašku — s tím rozdílem ovšem, že na Těšínsku jen málokterí tak zbohatli, aby se klidně mohli po letech vrátit zpátky do svých domovů. Většinou zůstali zde a vytvořili zemi s největšími bohatci a s největšími chudáky v Evropě.

Co záleželo na národnosti v krajích, v nichž se dvacet hodin denně bojovalo o chléb? Vytvořila se společná řeč, jejíž kořeny filologové dosud marně zkoumají: neboť vznikla narychlo a z nouze. Jediné pravidlo, jehož se dbalo při jejím vzniku, bylo, aby se co nejrychleji dorozuměli Čechové, Slováci, Němci, Rakušané a Poláci, kteří sem přišli, aby získali dědictví svým dětem, věno svým dcerám, aby zbavili dluhů své statky, neboť dělnické a hornické platy na šachtách a v železárnách zněly přímo pohádkově pro zemědělské dělníky, zvyklé sloužit za stravu a byt. Od roku 1850 do 1900 vytvořilo se na Těšínsku prostředí národnostní nevybarvenosti a rozpačitosti, v němž široké masy nevěděly o své národní příslušnosti docela nic a také se o ni nestaraly. Když na začátku tohoto století začal nacionalism ve světě nabývat významu a vážnosti, bylo podobno pravdě, že kdo získá národnostně tuto zemi, získá též její nesmírné bohatství. Germanisačnímu úsilí postavila se na odpor polonisace. Oba tyto směry měly své reprezentanty v průmyslové i rodové těšínské šlechtě. Posice Čechů — původních obyvatel této země — vedených Maticí Osvěty Lidové, byla zdánlivě neudržitelná. Přes persekuci jich však bylo napočteno v roce 1900 85.563 a v roce 1910 dokonce už 115.604. Velká většina těšínského obyvatelstva setrvala však dále v nacionální nevybarvenosti a rozpačitosti. Lidé nevěděli o svém původu a nejsou dosud řídkým zjevem úřední dokumenty, kde otec je podepsán Mokroš, matka Mockrosch a syn Mokrosz. Jak nejisté byly v tomto prostředí polské posice, vidíme nejjasněji,

srovnáme-li poslední rakouské a první československé sčítání lidu. Přesto, že na příklad v soudním okrese slezsko-ostrovském se od roku 1910 do roku 1921 úhrnný počet obyvatel skoro vůbec nezměnil a přesto, že první československé sčítání přišlo těsně po pohnutých plebiscitních letech, přiznalo se zde v roce 1910 k národnosti polské 12.998 lidí, kdežto v roce 1921 jen 878 lidí. V soudním okrese frýdeckém klesla tato cifra s 2095 na 449, v soudním okrese bohumínském s 18.118 na 4977.

Češství Těšínska nemůže býti ohroženo ani samozřejmým vědeckým konstatováním, že v jeho kulturní historii je řada polských prvků. Je to důsledek přistěhovalectví a blízké hranice. Zajisté se také v kulturní historii severních Čech najdou vlivy a prvky německé, a přece ani okamžik nelze pochybovat o jejich přináležitosti k československému celku. Byli bychom rádi řídili svou politiku tak, aby se na polský spor o Těšínsko zapomnělo nejdříve ze všech sporů, které si náš mladý stát už musil vypořádat. Na poli u Těrlicka, kousek od česko-polských hranic, odmítli Poláci po prvé od dob plebiscitu českou ruku, chystající se vzdát hold dvěma polským letcům, kteří se po vítězném letu na tomto místě zabili. Kaple a mohyla měly tu býti symbolem česko-polského přátelství. Zůstaly tam však na místě neštěstí ještě dva smutně ohořelé stromy se vztyčenými holými větvemi — hle: toť pravý symbol všeho, co dnes zůstalo ze sblížovacích snah.

Nie honorowo ale zdrowo — neboli
o polském gangsterství.

Polsko-německé přátelství, zahrocené proti Čechům a Slovákům, nevyvolalo překvapení ve většině těšínských obcí, neboť zde je tato spolupráce ve veřejném životě už dávno zavedena. Sám vůdce Poláků na Těšínsku studoval německé gymnasium i německou universitu a pochází z rodiny, jež nebyla o nic národnostně vybarvenější nežli většina ostatních zdejších rodin: jakými cestami se dostal k polskému vlastenectví, těžko zjistit. Jiné dvě čelné osobnosti zdejší polské společnosti pocházejí z čistě českého rodu, děti posílají do německé školy a sami se účastní polského veřejného života. Polsko-německá spolupráce na radnici fryštátské má předeheru, jež zdejší poměry skvěle charakterisuje. Ve Fryštátě byla až do roku 1931 na radnici česko-polská koalice. Poněvadž Poláci nedodržovali vzájemných úmluv s českými stranami, rozhodli se Češi, že uzavrou koalici s Němci. Ale tu nastala shánka: Poláci navštívili okresního hejtmana, předsedu Matice Osvěty Lidu a řadu jiných českých osobností a zapřisahal je ve jménu slovanství a odvčkého přátelství obou národů, aby české spojenectví s Němci nepřipustili. Češi se dali přemluvit a, aby získali čas k přerušení úmluv s německými stranami a k novému navázání styku s Poláky, podali námitky proti volbám. Jaký však byl jejich úžas, když v zápětí obdrželi zprávu, že právě byla uzavřena koalice — polsko-německá.

Navštívili jsme na Těšínsku skoro všechny „Polské domy“. Utiskovaní Poláci mají totiž ve většině těšínských míst lépe vybavené sály a reprezentační místnosti, než jejich čeští utiskovatelé. Stojí za zmínku, že na příklad ve fryštátském polském domě jest jediným československým časopisem, který je tam hostům k dispozici — Hlinkův „Slovák“. Uvážíme-li, že v celém Fryštátě sotva kdo umí slovensky, vidíme jasně, proč právě tento list obstál před polskými zraky. K ještě jasnějšímu porozumění stačí pohled na první stránku, kde zrovna pod nápisem „vůdce a zakladatel Andrej Hlinka“ je přes dva sloupce sofistický článek, v němž se vykládá o velké nespravedlnosti, jež se stala ostravskému polskému konsulovi, vypovězenému pro štvání proti státu — a o oprávněnosti polských retorsí! Uvážíme-li, že českoslovenští Poláci mimo několik polských novin, které nedovedou psát o Česích jinak, než se škodolibostí a zlomyslností a mimo takových listů jako je Hlinkův „Slovák“ nic jiného nechtou a že se společensky scházejí ve svých ústředích většinou docela odděleně od svých českých spoluobčanů, vidíme, že důsledkem nemůže být nic jiného než nesmířitelné protivenství.

Moderní vymoženosti nejsou k zaplacení. Polský sedláček si odseděl dvacet čtyři hodiny a brzy nato týden za nadávání na republiku (ovšem: zašel přes hranici, dostal vyznamenání a prý i odškodné). Co ho však nejvíc mrzí je, že teď je s nadáváním konec. Jak to jen těm Čechům povědět! Dvakrát týdně si chodí přečíst přes hranice do polské Wisly polské noviny, mne si ruce, oči mu jiskří, a sotva překročí hranici při návratu k domovu — aby mlčel. A teď najednou taková vymoženost! Což pak by on si páčil prsty! Každý den v devatenáct hodin a dvacet minut stačí postavit amplion do okna a katovické radio to poví celé vesnici tak pěkně od plic, že by to sedláček nikdy nedokázal! Místní farář mu domlouvá, ale Polák se usmívá a mlčí. Doma sedne, napíše psaní — a za dva dni rozléhá se z amplionu hromovým hlasem: „Farář ten a ten je lump a přivandrovalec! Náš dobrý zaozlaňski ľud se však nedá oklamat! Ostatně: radíme každému, aby si to dobře rozmyslil: jakmile Poláci se zmocní celého Těšínska — a to už nebude dlouho trvat — bude každý, kdo se s tímhle farářem stýká, přísně potrestán!“ Druhý den přestali na vsi faráře zdravit. V neděli mu zbylo v kostele z obvyklých šedesáti sotva dvacet lidí.

V pondělí ráno vstupuje učitel a známý osvětový pracovník do třídy. Sotva se přivítá laskavými slovy se svými žáky, zvedne se kdesi v zadní lavici energická ruka: „Prosím, pane učiteli,“ zní rozhořčený hlásek, „radio včera vykládalo, že jste chachar!“ Třídou, v níž jsou děti od šesti do desíti let, chvěje se vlna tlumeného veselí a rozčilení. Učitel zatíná zuby, neví co říci a kam se podívat.

„Češi jsou zrádci a napadnou nás,“ řve polské radio, až se to rozléhá po bohumínské periférii. „Jen se podívejte, na věži bohumínského kostela už mají kulometry!“ Bohumínský duchovní pastýř je zdrcen. Ihned pospíchá pro representanta městské rady, jehož zděšení není o nic menší. Spolu otvírají kostelní věž a stoupají do schodů. Na věži je prach a špína. Nic víc. Dávno už tam nikdo nebyl. A výsledek? Nelze přece přejít mlčením, co řeklo radio: i obdržela naše překvapená vojenská správa interpelaci od na-

šic h institucí, že by postavení kulometů na kostelní věži bylo v rozporu se zákony.

Rub a líc

německo-polského přátelství.

Těch polských novin, které jsou dosud k dispozici v Polských domech na Těšínsku, není mnoho. Většina je zakázána.

Čtení jich je velmi poučné. Přeložme jen několik nadpisů: „Neudržitelné poměry v katovickém průmyslu.“ „Dvěstě čtyřicet lidí bez přístřeší!“ „Víc než milion polských dětí nechodí do škol!“ „Nezaměstnanost k zoufání!“ V tomto posledním článku čteme na příklad zprávu z malé polské obce, že v ní žije přes dvěstě lidí bez přístřeší, že jejich ženy hrozí paličstvím a přespávají — v kaplich. Mimo to je prý v té obci ještě spousta lidí, kteří bydlí po osmi v pokojích dlouhých tři a širokých čtyři metry. Polský redaktor v článku sám připomíná, že v Polsku je dnešní stav obcí s takovými poměry a že náprava je naléhavě nutná. Jeden z předních osvětových pracovníků na Těšínsku, profesor Václav Placht, mi řekl, že část polské menšiny u nás neschvaluje polskou iredentu především proto, poněvadž ví, oč lépe se jí politicky i hospodářsky daří v našem státě. Čteme-li pak dokonce v listech, které k nám Poláci posílají pro agitaci, tak drastické zprávy o polských sociálních poměrech, začínáme věřit, že polská agitace proti Československu má v neposlední řadě za účel, odvrátit pozornost Poláků od vlastního katastrofálního stavu.

Se zvláštní bedlivostí prohlédli jsme si v Polských domech na Těšínsku také velmi rozšířenou „Illustrierte Zeitung“ (vycházející v Lipsku), v níž je stálá a bohatě ilustrovaná rubrika: „Útrapy porobených německých bratrů“, s obrázky — z polského Horního Slezska a z Gdánska. Umožňují-li Poláci svým lidem pravidelné prohlížení těchto časopisů, je v tom dvojnásobná neopatrnost: předně že i nás takovými zkušenostmi utvrzují v přesvědčení o vratkosti polsko-německého přátelství, a za druhé jest z nich názorně vidět, oč více práv mají polské menšiny v Československu než německé menšiny v Polsku a polské v Německu.

Utisk Poláků na Těšínsku ve věcech školských.

Teoretikům, kterým dosud není jasno, zda Těšínsko bylo původně české či polské, stačí připomenout, že v roce 1848 nebyla na celém nerozděleném Těšínsku (až po Vislu!) ani jediná polská škola. Průběh popoľšťování a poněmčování nejlépe osvětlí tato statistika, kterou sestavili těšínské osvětové pracovníci.

Vývoj školství na Těšínsku:

Na celém Těšínsku bylo škol v letech:		1831	1843	1848	1863	1868	1874	1887	1900	1910
českých	116	84	86	45	40	48	50	55	70	
německých	3	17	15	17	17	18	22	21	41	
česko-německých	—	27	37	37	32	9	5	8	5	
polských	—	—	—	90	73	136	131	143	154	
polsko-německých	—	—	—	1	27	3	7	10	22	
celkem	119	128	138	153	183	214	215	237	292	

V samotném okrese českotěšínském, na který si polské listy zvláště stěžují, bylo při rozdělení

Těšínska padesát pět polských škol. Dnes jsou tu sto čtyři polské školy — tedy přírůstek téměř sto-procentní. Polákům bylo v tomto okrese postaveno sedm nových školních budov a jedenáct jich bylo se státními subvencemi přestavěno. V celé polské části Těšínska není tak dokonale vybavených škol, jako jsou polské školy na Těšínsku československém. Je ostatně známo, že v Polsku přes milion dětí je dnes docela bez škol, tisíce polských tříd má daleko přes sto žáků a asi dvě stě třicet tříd je tam s dvě stě dvaceti až s dvě stě šedesáti žáky.

Na polských školách na Těšínsku vyučují lidé, kteří se přímo i nepřímou účastí protičeských manifestací. Na polské škole blízko Fryštátu se zjistilo, že ve třídách nevisí podle předpisu obraz presidentův. Byl vyvěšen — mezi přírodopisnými obrázky na chodbě! Polští učitelé opětovně podávají ke školským úřadům bezdůvodné stížnosti na české žáky, ale sami jim okázale neodpovídají na české pozdravy a zakazují svému žactvu mluvit s českými žáky česky. Polský školní inspektor byl průvodcem a inspirátorem ostravských polských konsulů Malhomma i Klotze na většině jejich pověstných výprav.

Kapitolou pro sebe je polské gymnasium v Orlové. Poláci prohlašují za útisk, že tento ústav nebyl dosud zestátněn. Gymnasium je však umístěno v budově polské Matice, a tato soustavně odmítá dát budovu státu k dispozici. Polákům se totiž výborně hodí mučednické gesto, že si gymnasium vydrží sami (o státních subvencích se nemluví) — ale zestátnění si nepřejí, poněvadž by ztratili část vlivu na obsazování učitelských míst a na osnovy. Na ústavě vyučoval polský sociální demokrat profesor Badura, který byl pro své smýšlení, přátelské Čechům, suspendován — a přes intervenci ministerstva vnitra nebyl dosud znovu pověřen vyučováním. Lze si představit, jak demoralisačně to působí, je-li tu trestán člověk za státní smýšlení, a nedovedou-li naše úřady energicky vymoci nápravu a jeho rehabilitaci!

Útisk Poláků na Těšínsku ve věcech hospodářských.

Ministr Nečas rázně vyvrátil pověsti, jako by se u nás bralo při rozdělení podpor národnostní měřítko. Že se tak na Těšínsku neděje ani při rozdělení míst. Je vidět na příklad z toho, že na košicko-bohumínské dráze je v Českém Těšíně při jízdě službě zaměstnáno 29 procent Čechů, 54 proc. Poláků a 15 proc. Němců a při staniční službě 27 proc. Čechů, 49 proc. Poláků a 21 proc. Němců. Měli jsme příležitost přesvědčiti se, že tento poměr je ve skutečnosti ještě daleko více v náš neprospěch, neboť celá řada železničářů, která se ve svém služebním místě přihlásila k národnosti české, je ve svém domovském místě přihlášená k národnosti polské a účastní se také polského veřejného života. Byli jsme těšínskými osvětovými pracovníky přímo upozorněni, že by stačila na této dráze pouhá pasivní resistance nespolehlivých polských železničářů, aby situace na celém Těšínsku se stala kritickou.

Ale ani v jiných oborech není tu po polském hospodářském útisku ani památky. Na Těšínsku jsou dnes 63 kempeličky polské a jen 54 české. Je to nepoměr, který spíše svědčí o situaci vyžadující energické nápravy s naší strany. Nepoměr vynikne ještě zřetel-

něji, uvedeme-li, že v česko-těšínském okrese jest jen 17 kempeliček českých a 42 polské a ve fryštátském 12 českých a 21 polská, přes to, že v okrese fryštátském jest jen asi 26 procent Poláků. Těšínská osvětová pracovníci dali nám k dispozici data z roku 1921, kdy po prvé po rozdělení Těšínska byly sestaveny řádné hospodářské statistiky a z roku 1929, který byl posledním normálním hospodářským rokem. Tu vidíme, že počet členů v polských kempeličkách stoupl z 8938 členů na 12.826 členů, jejich rezervní fondy z 360.000 Kč na 778.000 Kč, zápůjčky poskytnuté z 10 milionů Kč na 40 milionů Kč a úhrn výtěžků z jednoho milionu Kč na tři miliony Kč. A tomu říkají Poláci hospodářský útisk!

Ve fryštátském a českotěšínském okrese mají Poláci celkem 62 zemědělské spolky, kdežto Češi jen 49 spolků. Za zmínku stojí, že dosud nebyly rozděleny vklady, které měli uloženy českoslovenští občané při rozdělení Těšínska v Městské spořitelně, jež připadla Polsku. Z naší strany je přihlášeno na 30 milionů vkladů, naproti tomu hypotekární dluhy na naší straně činí asi 21 milion Kč. Řada našich lidí, jež má v těchto nelikvidních vkladech celé své úspory, trpí bídu, zatím co s jejich penězi se obchoduje v Polsku. Je snad i toto součástí našeho hospodářského útisku Poláků?

Kdo je ve skutečnosti na Těšínsku zanedbáván.

Téhož dne, kdy jsme psali v Českém Těšíně tuto reportáž, odřekl československý ministr účast na těšínských oslavách, kterou několikrát přislíbil.

„Zas jeden,“ zněl resignovaný úsudek těšínských Čechů. „Naše školství potřebuje 33 nových školních budov a v sedmnácti nově vystavených školách jest již dnes nedostatek místností. Neboť každým rokem nám přibývá žáků: i letos přes usilovnou polskou propagandu jich přibylo přes 400. Učí se ve sklepě, sborovna je v podkroví. Našemu hospodářství nedostává se ani z polovice takových podpor a takové pomoci jako hospodářství v Čechách. Ale světem zní vylhané zprávy o utiskovaných Polácích, ač podle pravdy mají více než jim náleží, zatím co těšínská Češi se marně dovolávají Prahy.“ Na Těšínsku je 94.000 českých hlasů a ani jediná česká strana si nevybrala z Těšínska svého poslance. Representoval tudíž dosud v naší sněmovně Těšínsko jen Polák.

Po mnoha urgencích bude snad konečně zřízena aspoň v Českém Těšíně státní policie. Tím však bude splněn zatím jen malý kus neodkladné práce. Je k neuvěření, že českoslovenští celníci na těšínském mostě přes Olzu nemají dosud ani telefon! Když některý z polských štváčů či rozbijců školních oken utíká k hranicím, je nutno telefonovat do blízké kavárny a záleží na laskavosti pana číšníka, zda se československé státní moci podaří viníka dopadnout.

A zatím na druhé straně mostu pracuje plnou silou Svaz slezských nespokojenců a Svaz hornoslezských vzbouřenců ruku v ruce s polským konsulem v Moravské Ostravě a s celou řadou ilegálních ústředí v Českém Těšíně, Karvinně, Fryštátě, Trinci a Jablunkově, jež se skrývají pod rouškou redakcí, informačních kanceláří a podobně. Ale politický a kulturní „útisk ubohého polského lidu“ na Těšínsku popíšeme jindy.

O. Weisl.

poznámky

Německé námitky proti Henleinovi

Když roku 1933 Hitlerův příchod k moci docela zmátl hlavy vůdcům tehdejší nacionálně socialistické strany v Československu, našel se jediný muž střízlivého úsudku, který odhadl, do jakého nebezpečí se strana svým velkoněmeckým radikálním žene. Byl to senátor Franz Jesser. Tento muž ovšem vedl jen menšinu strany. Většina se hrnula za autoritami rázu Jungova, Krebsova a Knirschova, které ji dovedly až pod guillotinu rozpouštěcího zákona. Opět jednou se ukázalo, že pravdu mívá často menšina. Senátor Jesser vedl v těch pohnutých dnech pozdního léta 1933 svou opozici proti stranickému vedení velmi rozhodně. Psal v rozpravách, polemisoval na sjezdech a nakonec, krátce před rozpuštěním, složil na znamení protestu svůj senátorský mandát.

Z popela rozpuštěných nacionalistických stran vztlét tehdy fénix v podobě Henleinovy Heimatfronty. Zdědil jejich velkoněmecký základ, v čemž sluší hledat hlavní příčinu toho, že československá veřejnost přijala novou stranu s takovou neúspěšnou. O někdejším senátoru Jesserovi nebylo dva roky nic slyšet. Nyní, po Henleinově řeči v Teplicích, vystoupil znovu článkem uveřejněným v „Deutsche Landpost“, kde ku podivu opakuje proti Henleinovi tytéž námitky, jaké měl kdysi proti Jungovi.

Jesser — a to je nejvýš pozoruhodné od nacionálního Němce — příkře odmítá politické velkoněmečtví. Dovolává se v tom rad, jež po prusko-rakouské válce r. 1866 dával Bismarck rakouským Němcům: aby vyvodili důsledky z vyloučení Rakouska z německého spolku a opustili velkoněmecké sny. Připomíná i to, jak se Bismarck na mikulovském zámku bránil pruskému králi a generálům, kteří chtěli odtrhnout některé německé části Čech a připojit je k Prusku. Rakouští Němci dobrých rad nedbali, drželi dál velkoněmeckou směrnicí, usilovali o nadvládu v Rakousku. Když viděli, že nadvládu neudrží, přišli na myšlenku, že je třeba Rakousko rozbit a připojit někdejší spolkové země německé, t. j. Čechy s Moravou a země rakouské, k říši. Na toto velkoněmečtví zahynula rakousko-uherská monarchie.

Popřevratový německý aktivismus v Československu je podle Jessera prvním pokusem poučit se z dějin let 1866 až 1918. Pochopil, že smysl německé politiky v nástupnických státech není v úsilí o územní sjednocení s říší, nýbrž v prostředkování mezi říší a drobnými státy střední Evropy. Jazykové a kulturní společenství zahraničních Němců s říšskými musí být podle Jessera odpolitizováno. Úloha Němců v nástupnických státech je německá, nikoli říšskoněmecká, čistě kulturní, nikoli politická. Proto je třeba, aby tyto Němci přestali snít o velikém národním státu německém a aby vedle formální loyality našli také upřímný citový poměr k státům, v nichž jsou jen menšinami.

Jesserovy úvahy jsou velmi pozoruhodné. Vzdáleně upomínají na Masarykovy poválečné výklady o úkolu a postavení Němců v Evropě. Němci, říká Masaryk, jsou největší národ na západě Evropy a proto mají také odpovědnost za jiné a za mír. Mají v Evropě docela zvláštní postavení — jsou roztroušeni a mají nejvíce menšin. Ze zvláštního postavení vyplývá také zvláštní úkol: nemyslet jen na sebe, nýbrž cítit odpovědnost také za ostatní, menší a slabší. Masaryk naznačoval, že by se Němci mohli stát vůdci menších evropských národů, kdyby tuto věc, tak cizí běžnému velkoněmeckému nazírání, pochopili.

Velká nesnáze porozumění s henleinovci je v tom, že se jejich hnutí hned od počátku jasně a principiálně neodlišilo od velkoněmečtví. Konrad Henlein se v Teplicích velmi rozhodně vyslovil proti jakýmkoli změnám hranic a vyslovil názor, že je třeba učinit hranice neviditelnými. Chápu, že se cítí zklamán, když takováto prohlášení nenalézají mezi Čechy ohlasu. Ale je třeba, aby pochopil, že si naši lidé nedovedou srovnat v hlavě, jak může něco podobného prolašovat vůdce hnutí, jehož ideový původ je nesporně velkoněmecký. Je přece něco docela jiného, mluví-li o neviditelnosti hranic demokrat rázu Briandova nebo Velkoněmec. V prvním případě jde ideologie s takovým prohlášením dohromady, v druhém nikoli. Považují za nesprávné obviňovat Henleina ustavičně z obojetnosti a malicherně jej podezřívají. Ale chápu, že se taková podezření mohou vyskytnout, když Henlein sám svůj program dost hluboko nepromyslí a když jsou v samých myšlenkových základech jeho hnutí tak velké nejasnosti. Henlein se na podporu svého ná-

zoru, že máme žít s německou říší v přátelství, dovolával toho, že je to země Herderova a Goethova, kteří přece byli přáteli českého národa. Jenže překážka je v tom, že dnešní Německo není už zemí jejich, nýbrž Hitlerovou, zemí pangermanismu. Zajisté není nejmenší překážky, abychom osobně nemohli s Němci a třeba i s hitlerovci co nejlépe vycházet. Ale toto osobní přátelství vždycky klopýtne o politiku. I pangermáni jsou lidé, často dokonce čestní, poctiví a milí lidé. Ale jejich učení směřuje proti samým základům našeho politického života. Co tedy počít?

Rádi bychom viděli myšlenkový úkol našich Němců v tom, aby rozebrali pangermanismus a změřili jeho nosnost jakožto politického programu na sociálních skutečnostech střední Evropy. V Jesserových projevech vidíme k tomu náběhy. Ale proč není usilovnější práce v tomto směru také v sudetoněmecké straně? Je třeba stavět novou ideologii, která by se shodovala s potřebami naší země, nikoli opakovat teorie, které kdysi vymysleli německí profesori a které — nezapomínejme — byly už jednou poraženy ve světové válce. Z. S.

Jestliže zavedeme předvojenskou výchovu, jakou zavedeme?

Zdá se, že se přizpůsobíme většině světa a také zavedeme nějakou předvojenskou výchovu mládeže. O to, jak má taková výchova vypadat, je sváděn tichý, ale úporný boj mezi dvěma skupinami: demokratickou a diktátorsko-imperialistickou.

Prvým, demokratickým, nazval bych takové řešení, které usiluje o tělesné a duševní uschopnění dospívajících generací k obraně, především k obraně státní celistvosti a nedotknutelnosti. Je to tudíž ono řešení, o něž bychom měli nebo musíme u nás usilovat, poněvadž je jediné vhodné, ať už s hlediska historické perspektivy nebo přítomného stavu věcí.

Druhý typ řešení je diktátorsko-imperialistický. To nechce své dospívající generace vychovat jenom pro odrazení útoku, nýbrž je vědomě vychovává tak, aby byly tělesné, ale hlavně duševně povolny budoucím dobývačným plánům svých vládních režimů. Typ diktátorsko-imperialistický jest domovem v těch státech, které nejsou spokojeny s dnešním svým územním uspořádáním a aspirují na jeho rozšíření. Tuto cestu řešení předvojenské výchovy nastoupila Itálie. V tomto smyslu je řešena předvojenská výchova také v Německu. Konečně je zcela pochopitelné, že tento typ má vřelého stoupence v Maďarsku, kde jde ruku v ruce s revisionistickou politikou. Okolnost, jak tyto státy si hledí předvojenskou výchovu, jaké náklady na její vybudování věnují, nejlépe dokumentuje, co si od ní slibují a jaký ohromný význam jí pro uskutečnění svých záměrů přikládají.

Tak jako mnohé, také forma předvojenské výchovy bude demarkační čarou mezi státy, hlásícími se k demokracii, a oněmi, které horují pro diktaturu a chystají výboj.

Pokud se týká praktických obtíží, musíme přiznat, že diktátorsko-imperialistický typ je v provedení mnohem snadnější. Jeho řešení je bez nesnázi, pohodlné. Je pohodlné proto, poněvadž postačí dát volný průchod, případně ještě roznitit ony proudy, které od přírody drímají na dně povahy každého z nás, a které v chlapeckých letech se dají lehce rozdmýchat. Státy, které zavádějí tento typ, si však nekladou otázku odpovědnosti. Kde se bude ventilovat elán generací bojovně vychovaných? Tato otázka se přechází vyhýbavým mlčením. Ovšem. S takto naladěnými generacemi se dá lehce spekulovat.

I laik, probírající se studiem duševního života mládeže, postřehne snadno, že chlapec ve svých hrách prozrazuje spontánní bojovný pud. Pedagogika nepotlačuje tento instinkt, nýbrž jej sublimuje, t. j. převádí do mravně ušlechtlejšího řečiště, zduchovňuje, přenášeje jej na př. do zápolení myšlenkového. Běda však, jestliže tento hrubý bojovný pud nejenom není sváděn na duchovnější cesty, nýbrž je dále rozněcován. Není drsnějšího bojovníka nad chlapce, kterému byla svěřena nějaká úloha ve veřejném životě. Vzpomeňme jenom dvou známých případů. Po hitlerovském převratu v Německu byla část úkolů (hlídkování v ulicích, střežení židovských obchodů) svěřena uniformované mládeži. Hakenkreuzerský tisk si pochvaloval, s jakou přesností mládež svěřené úkoly plní, a vykládal tento zjev tím, že mládež německá správně pochopila ideologii hákovitého kříže. V témže roce, v létě 1933, Sověty, majíce v době žní potíž s kulaky a chtějíce dodržovat sklizeň ve shodě s propozicemi pětiletého plánu, nakomandovali na pole chlapce. Moskevský tisk si pak liboval, s jakou přesností chlapeč svěřené úkoly zastal, a vysvětloval jejich nesmlou-

vavé počínání správným pochopením ideologie komunistické strany.

Oběma stranám lze bez dlouhého uvažování odpovědět: Kdyby přišla kterákoliv hnutí a angažovala do svých služeb chlapce, opět se setká s přesným plněním jim svěřených funkcí a opět by si mohla vykládat tento fakt jako živé pochopení svých ideologií. A přece vysvětlení spočívá v přirozenosti duševní. Oblékněte chlapce — německému, ruskému nebo jiné národnosti — uniformu, připněte na ni výložky, svěťte mu s vážnou tváří nějaký veřejný úkol, případně jej veřejně povzbudíte a pochvalte a budete žasnout, s jakou krutostí a zaslepenou bezohledností bude svěřený úkol plnit!

Těm, kteří obdivují ukázněnost dětských vojenských organizací italských a japonských, lze říci, že jí lze dosáhnouti snadno, velmi snadno.

U nás v jednotlivostech v otázce předvojenské výchovy není jasno. O jednom, a to stěžejním, není však pochybnosti. Nás minulost a přítomnost zavazuje pro typ demokratický. Teď ale dolů, k praktické náplni demokratické formy. To je, doznejme si to, těžší práce. Za hranicemi bychom stěžejní naleznou, neboť předvojenská výchova typu demokratického není, tuším, nikde vypracována v uzavřené soustavě. A i kdybychom našli nějaký vzor, přece musíme sáhnout k našemu samostatnému vypracování a zakládat na osobitěm charakteru našeho národního a státního života.

Činitelem, který v prvé řadě rozhoduje o tom, má-li předvojenská výchova reprezentovat typ demokratický nebo diktátorský, je věk, v němž se zaměrně počne s předvojenskou výchovou. V italské dětské vojenské organizaci Balilla, typickým reprezentantem řady diktátorsko-imperialistické, jsou organizováni chlapci od nejtěplejšího mládí. I bimbi d'Italia si chiaman Balilla — italské děti jsou jmenovány Balillou — hlásají chludně italští fašisté.

Jestliže s předvojenskou výchovou se počne na nejnižším stupni věku školního nebo dokonce ve věku předškolním, pak není nejmenší pochyby o tom, že příslušníci těchto generací budou vychováni v militaristické nejhruššího zrna. Směšným byl v tomto případě argument, že běží o předvojenskou výchovu ve smyslu obrany. Mládež tohoto věku není ještě přístupna této zásadě, umocňujíc ji hned na výbojně mocenskou linii. A přece i v demokratickém typu je záhodno začít s předvojenskou výchovou brzy. Neboť i tady platí zásada, že výchova v ranném období zaručuje nejtrvalejší a nejživější dojmy. Domnívám se, že vložíme-li začátek zaměrné předvojenské výchovy do doby po dokonání puberty, učinili jsme zádot všem zřetelům. (Některé jednoty či župy sokolské pořádaly letos a loni nevhodná vojenská cvičení svého žactva. Proti jejich pořádání se zcela správně vyslovila ČOS, učitelstvo i vojenské úřady.)

Druhým faktorem, který bývá podceňován a přece hraje významnou roli, je uniforma. To je onen vnější, lesklý odznak, po němž prahne chlapec, odznak, který svým leskem nemalo přispívá ke vznícení. U nás jistě se budeme snažit o to, obejít se bez těchto vypočítavých lakadel. Je to, přiznáváme, obtížnější cesta, ale za to poctivá. Jestliže se náš chlapec pro myšlenku obrany nadchne ve svém civilním šatě, pak je to nejspolehlivější zárukou, že naše věci budou v dobrých rukou.

Konečně k otázce kompetence. Vojenská odborníci jsou jistě povoláni k tomu, aby řekli, jak tělesně a duševně uschopněného brance potřebují. O tom, jakými cestami však lze tohoto cíle dojíti, spolurozhoduje psycholog a pedagog, neboť oni stojí nejbliže duši dospívajícího, o jejíž utváření běží.

Dr. Jindř. Dohnal.

Dva citáty a jedna otázka

Dr. Brand (SdP) v Teplicích:

„Československo uzavřelo mír s bolševickým režimem a dokonce bolševická diktatura je líčena jako jakási demokracie. Říká se, že Moskva již pohřbila dávno myšlenku světové revoluce. Kdo tak říká, zavírá oči před tím, že bolševismu v Evropě znamená prostě zničení každé západní kultury.“

„Manchester Guardian“ (přinesl tajné instrukce říšskoněmeckého ministerstva propagandy pro německý tisk, o čem má a o čem nesmí psát; m. j. ukládají tyto instrukce):

„...německá žurnalistika věnovala málo pozornosti přítomnosti sovětských důstojníků na československých manévrech a málo komentovala tuto věc. Tisk musí tuto nebezpečnou spolupráci vyzdvihnouti v souvislosti československo-ruským paktem.“

A otázka: má-li dr. Brand obavy, že by ze SSSR hrozilo zničení západní kultury, jakápak kultura je ve třetí říši? V. G.

Praha a republika

Řada lidí se vypravila do severních Čech, aby z vlastního názoru poznali, jak tam žijí a živoří lidé. Vrátili se a jejich vypravování velmi často počíná slovy: nedovedete si představit... Opravdu: Praha si nedovede představit, jak žijí lidé několik desítek kilometrů od Prahy. Henleinova strana z toho dělá politikum a líčí Prahu jako zlou macechu, která zapomíná na děti, které žijí trochu dále od ní. Ale na to, že Praha nedovede si představit, jak žijí lidé trochu daleko od Prahy, si nestěžuje jen Henleinova strana. Na Podkarpatské Rusi musil býti velký kus bídy, a musilo se o tom hodně psát, než Praha vzala na vědomí, že jest Podkarpatská Rus. Podobně jest tomu na Těšínsku, v jižních Čechách, na Šumavě i na Bezkydech. Platforma politické práce v Praze je velmi úzká; jest vtěsnána do síní parlamentu, klubů, sekretariátů stran a redakcí a nemá mnoho živého styku s tím, jak obyvatelstvo skutečně žije. Nemusí běžet o severní Čechy nebo o Podkarpatskou Rus. Mnohým politikům v Praze uniká skutečné myšlení a přesvědčení jejich straníků v Praze a přirozeně, že již velmi málo vědí o tom, co soudí jejich lidé na venkově. Jest tu ovšem stranický aparát, v jehož rámci i zástupcové vzdálenějších krajů mohou uplatnit svůj názor. Ale situace jest taková, že Praha lehce dovede majorisovat ty, kteří chtějí hájiti zájmy jednotlivých krajů. Politiků, kteří by znali republiku z vlastní zkušenosti, je velmi málo. Na venkově je zlá nálada proti Praze. Politická Praha má na tom velkou část viny. To proto, že dělá svoji vysokou politiku, které venkovský člověk nerozumí; to proto, že pražská politika posuzuje vše podle svého malého pražského měřítká. Mnoho by spravil osobní kontakt s kraji vzdálenými. Henlein mnoho získal tím, že česká, pražská politika mu vyklidila sama pole. Nestačí, jsou-li na venkově jen poslanci, které si ten či onen kraj zvolil. Jejich práce se často rozbíjí o „pražskou“ orientaci naší politické práce; jsou jen řídké výjimky z pravidla, že čelnější politikové podnikají svoje zájezdy dále od Prahy, jen blíží-li se volby. A i potom velmi často vystupují jako straníci, ač právě vzdálenější kraje by potřebovaly zájezdy státníků a — nemáme-li jich nadbytek — tedy zájezdy politiků, kterým by šlo více než o jejich stranu. Není divu, má-li v těchto vzdálených krajích oposice velmi lehké, zbytečně levné úspěchy. To byl — zčásti — i případ Konrada Henleina. V. G.

Bere rukama i nohama — a je povýšen

Zemřelý centrální ředitel Pražské železářské společnosti, Kestranek, jehož obhájcem jsem byl před pražskou porotou ve známé rourové aféře, vykládal mi kdysi toto:

Byl ještě mladým inženýrem. Jednoho dne zavolal si jej ředitel, dal mu deset tisícovek s příkazem, aby zajel do Pulje a odevzdal je jistému generálovi, jehož přízeň měl vyprosit pro dodávku oceli na bitevní loď. Kestranek, tenkrát ještě nezkušený, měl z toho strach. Dal peníze do obálky a do druhé přesto, že už bylo léto, novoroční gratulaci, aby v nejhorším případě mohl se vymluvit, že si obálky spletl. Přišel ke generálovi, přednesl prosbu a odevzdal obálku. Generál si obsah prohlédl, vstal — Kestranek myslil, že vytáhne šavli a rozseká mu hlavu, ale místo toho mu generál vřele stiskl ruku.

Proč to vykládám?

„Právo lidu“ uveřejnilo dne 20. října článek s nadpisem: „Ten dvoji loket“, ve kterém píše: „Známe ovšem případy, že i z velmi těžkých obvinění proklouzli jedinci bez každé úhony... Jde o toho důstojníka, kterého jsme před lety žádali veřejně, aby z moci úřední zavedl vyšetřování se dvěma generály, které vojenský dodavatel, továrník Havlíček, označil před svědky za korupčníky a o jednom z nich prohlásil, že „bere rukama i nohama“. Stalo se tehdy něco? Nestalo, a pán takto označený — dodavatel nebyl za to žalován — byl nedávno povýšen na divišního generála, přesto že měl nebo má disciplinárku.“

„Právo lidu“ jest příliš vážný časopis, aby se takové těžké obvinění mohlo vážit lehce. Generálů máme něco přes sto, divišních snad třicet a z těch, kteří nedávno této hodnosti dosáhli, ani ne deset. Mezi osmdesáti brigádními generály jest podle „Práva lidu“ jeden normálně úplatný, zato mezi asi desítili nově jmenovanými divisionáři jeden, který dokonce „bere rukama i nohama“. Každý z těchto deseti je tudíž — dokud se věc nevysvětlí — v nebezpečí býti podezříván, že jest ko-

rupčником mimořádně velikého slohu, a každý z nich má proto nejen právo, ale i povinnost žádati, aby podezření toho byl vyšetřováním zbaven, neboť dokud tak neučiní, je vydán nebezpečí, že někdo odepře podati mu ruku nebo zasednouti s ním za jeden stůl.

Znamenitý romanista Rudolf von Ihering napsal ve svém díle „Boj za právo“: „Čím je sedlákovi půda, obchodníkovi úvěr, tím je důstojníkovi čest.“ Naše generalita nesmí strpět, aby se na ni pohlíželo jako na sbor, který tohoto nejvzácnějšího statku nebdá co nejúzkostlivěji. Jsem si ovšem vědom toho, že jednotlivec bez svolení ministra Národní obrany nemůže žalovati, ale snad ani naše Národní shromáždění by nestrpělo ministra, který by svolení odepřel, zejména kdyby všichni nově jmenovaní divizionáři o ochranu své cti žádali. „Právu lidu“ musí býti dána příležitost, aby pravdivost svého tvrzení prokázalo před soudem, ačli vinní generálové v zájmu nevinných nebudou odstraněni bez tohoto řízení.

Že generál, který „bere rukama i nohama“ byl povýšen, mě u nás nepřekvapuje. Loňského roku trestní soud pražský vynesl rozsudek, kterým zprostil odborového radu ministerstva obchodu Davida z obžaloby pro úplatkářství proto, že trestný čin — přijetí více než 100.000 Kč — byl sice prokázán, ale byl promlčen. Disciplinární komise udělila Davidovi důtku, přesto však byl za krátko navržen k povýšení. Z toho bylo arci značné pobouření mezi resortními úředníky, a budiž ministerskému předsedovi a ministru Najmanovi, který zatím se stal ministrem obchodu, připsáno na veliký prospěch, že povýšení zmařili. Povyšování úplatkářů nesmí se státi systémem.

Dr. V. Bouček.

O Švejka

Přečetli jsme těch několik svazků, potom jsme viděli postavy toho románu na různých scénách i ve filmu a vždy jsme dovedli nalézt mnoho pozoruhodného v životnosti příběhů, kterým malíři, herci, režiséři a jiní umělci pracovníci s větším či menším zdarem pomáhali k zasloužené popularitě. Je kniha o Švejkovi mimořádně hodnotné dílo nebo literární brak? Jedno víme jistě. Stihl je prozatím osud mnoha knih. Je mnoho autorit bezvýhradně pro a mnoho jiných bezvýhradně proti. Ze záplavy válečných románů, z nichž jen málokteré mohly co do krátkosti života závodit s jepicemi, Haškův Švejk žije dnes s nemnoha jinými. Mimo Barbuse a Remarquu, kolik jiných podobných autorů mohlo říci, že ve svých románech zachytili něco více než bouchání kanonů a přerývavý hřmot strojních pušek? Pro nás bude kniha o Švejkovi nadále, ať už o tom sovětští spisovatelé soudí cokoli, stělesňovat Rakousko-Uhersko se vši jeho hloupostí, nabubřelostí i shnilostí. Na věcnou paměť, kterážto věčnost je ovšem neurčitě delší, nám zaznamenává nezáměrně širších vrstev o osud císařství, ve kterém nám nikdy nebylo volno, i když jsme to byli my sami, kteří si je přivedli na krk. A proto nikdy, pokud opravdu nemusel, a potom ještě s pořádně kyselým obličejem, netahal tyto horké cizí kaštany z ohně. Vztahovat však tuto situaci, líčenou ve „Švejkovi“, na dnešek, je omyl. Dopustili se ho snad naši hosté, nedosti informování o našem pravém vztahu ke Švejkovi. A to je tak asi všechno. My jim ohtěli ukázat moderní režii a jim se nelíbil kus.

Když však ne Švejka, co by nám asi doporučili, když legionářské příběhy jsou prý jaksi zapomenuty? Některý z těch tuze loyálních příběhů, jaké byly otiskovány za světové války u nás? A my jsme opravdu byli přesvědčeni, jak idiotské příběhy to byly. Ovšem: bojovnost, válečná krvelačnost a smysl pro vojančení kapaly z každé jejich řádky.

Bude přece jen lépe, ponecháme-li si volně ruce v rozhodování, na jakých příkladech budeme učiti budoucí generaci hrdinství v případě války. A Švejka se nebudeme bát. Nechoďme s Don Quichotem proti větrníkům, a o těch kaštaních, které teď jsou v ohni, víme, že je za nás nikdo jiný vytahovat nebude a že je správně, abychom to udělali sami, ať už se při tom prsty popálí či ne.

Stát, který má dosud všechny ty typy i ovzduší, jak se jej podařilo Haškovi zachytit, udělá ovšem vždycky lépe, zamkne-li Švejka na sedm dobrých západů, když už nebude chtít nápodobit naše sousedy ze severu a neuspořádá pro tu příležitost velkolepé nákladové ohně. My toho prostě nemáme zapotřebí a bylo by zbytečné připisovat Haškově knize význam, kterého nemá.

Po stránce taktiky je však návrh ruských spisovatelů pochybný. Zda by se osvědčil u nich doma, je otázka, na kterou by přirozeně mohli odpovědět oni sami nejlépe. Kdybychom měli opravdu zájem na tom, aby Švejk přestal být čten, není nic snazšího nad recept, který se, bohužel, tolikrát osvědčil.

Zavedli bychom jej jako povinnou školní četbu, jako tema slohových úkolů a mluvních cvičení, a o jednu generaci později by stihl Švejka osud tolika dobré literatury, jejíž znalost byla tímto způsobem šířena.

Karel Beran.

Ještě o kolkování

Výnos ministerstva financí „O kolkové povinnosti některých obchodních písemností“ vzbudil v posledních dvou číslech „Přítomnosti“ živý a temperamentní ohlas. S hlediska zájmů kruhů obchodních a poplatníků vůbec kritikuje výnos pan Kubata; jemu odpovídá pan finanční komisař dr. Krautman obhajobou výnosu, jež je daleka, aby replikujícího pana Kubatu uspokojila.

Ve své obhajobě uvádí dr. Krautman, že autoři výnosu nemohli vybočiti z mezí zákona a zahladiti shledané hrany a tvrdosti, za něž odpovídá pouhopouze zákon. To je velmi jemná otázka! Je přece řada výnosů v oboru práva poplatkového, jež klidně vybočují z přísného práva, aby jeho ostrostem odpomohly. To jsou výnosy generální, normativní, vztahující se na případy jimi obecně upravené a platící pro každého. Krom toho i v individuálních případech finanční správa, zvláště rekursní instance, upouští ve zřetel hodných případech od aplikace zákona, nebo ji zmírňuje. Rozhodnutí o rekursu pak zní na příklad: „Rekurs je bezdůvodný vzhledem k těmto zákonným ustanovením... Avšak zároveň se v idí rekursní instanci poplatek odepsati (neb snížit).“ Anebo: „Předpis je plně odůvodněn v těchto zákonných ustanoveních... Avšak hledíc ke stavu spisů se předpis snižuje na...“

Po tomto důležitém a panu dru Krautmanovi neznámém odbočení vraťme se k našemu výnosu o obchodních písemnostech. Drží se výnos ten přísně zákona, jak pan dr. Krautman vykládá, že musí, či si někdy dovoluje od zákona se odchýliti, když důvody slušnosti pro to mluví? Poslední jest pravdou. Uvádíme příklady: Pod C II výnosu se praví, že upomínací dopisy, obsahující náležitosti účtů, odkazuje-li se v nich na účet prokazatelně již vydaný, nepodléhají kolků. Podle zákona by podléhaly účtovnému kolků. Podle oddílu A VII, k čís. 1 a 2, nemají býti pozastavovány účty přepsané v jině než dolní části, ač takový způsob znehodnocení kolků zakládá přestupek. Dále nelze celý odstavec E výnosu srovnati se zákonem; dává úlevy, jež zákon nezná. Z toho vidno, že ve shodě s tradicí, tak starou jako poplatkový zákon sám, ministerstvo financí se principiálně považuje i bez zmocnění zákonem za oprávněno, omezovati dosah zákonného předpisu tak zv. ekvitou. Proto uvedená námitka pana dra Krautmana v principu neobstojí; jeť desauována nikým méně než výnosem samým.

Pan Kubata upozorňuje též ve své replice, že ministerstvo samo dodatečně zmírňuje hrany výnosu. Nabídky (objednací listy) již nepodrobuje stroje poplatku po 5 Kč za arch, nýbrž spokojuje se eventuálním nižším poplatkem stupnicovým — ač opět zákon takovou úlevu nezná.

Nemůžeme zde uváděti jednotlivá ustanovení výnosu, která budou pocíťována jako příkra a vexatorní, a která by mohla býti odstraněna další ochotou ministerstva. Uvedeme jen příklad o objednacích listech. Praví se tam: Je-li (připojení podpisu dodavatelem na objednacím listě) spojeno s výslovným prohlášením, že dodavatel objednávkou (nabídkou) přijímá, jest tím v každém případě odůvodněn poplatek smluvní, tedy i tenkrát, když by nabídka sama nebo samostatně, jednostranně její přijetí dodavatelem byly jako obchodní dopisy od poplatku osvobozeny. K tomu pak vysvětluje komentář dra Kašpárka, že písemnost ztrácí formu dopisu připojením vzájemného prohlášení a druhého podpisu. I ptám se: Proč spojovati dalekosáhlé poplatkové konsekvence s tím, že někdo přijme písemně nabídku na témž papíře, na němž byla učiněna, že ji nenapíše na papír zvláštní? Je takové rozlišování zákonem odůvodněno? Já sám mám ve zvyku odpovídati na krátké dotazy tím způsobem, že svou odpověď napíši pod dotaz sám a tak odešlu. Řekněte, že je to metoda skotská, ale nechtějte mi namluviti, že co jsem napsal a odeslal, nemá formu dopisu!

Úprava zákonná! Namítnuto, že poplatkové předpisy nelze reformovati, dokud nebude vydán nový občanský zákon. O tomto dogmatu lze chovati pochybnosti. Vždyť roku 1930 oznámil tehdejší ministr financí dr. Engliš, že nový poplatkový zákon bude do roka hotov. A přece pan ministr věděl, že občanský zákon do roka vydán nebude, neuznával tedy nutnou souvislost obou zákonných reform.

I když by tedy právě řečená námítka také neobstála, nevěřím, že osnovu nového poplatkového zákona v dohledné době uvidíme. Neoddávejme se ilusím a — spokojme se s možným. Co je v daném případě možné a uskutečnitelné?

Výnos, jak vidno z článku pana Kubaty, v tom a onom nevyhovuje. Doporučujeme, aby byl zlepšen a aby slyšení byli k tomu i mluvčí obchodních kruhů. Zlepšení by se mohlo státi buď v kompetenci ministerstva financí, z níž, jak jsme ukázali, není vyloučena benevolentní interpretace a upuštění od tvrdosti zákona. Pokud by ministerstvo mělo pochybnosti kompetenční, vyžádalo by si vydání patričního zmocňovacího zákona.

Dr. T. Z.

politika

Rudolf Procházka:

Vysvětlení o anglické politice

Anglie zůstává věrna své linii. Co činí dnes, činila včera a bude činit zítra. Nemůže býti klamnější výtky, než že Anglie má nejistou, kolísavou politiku, že neví, co chce a že se nedá nikdy říci, co udělá. To už stará stížnost na perfidní Albion je pochopitelnější. Jde totiž o zklamání postižených, kteří zaměňují vlastní prospěch s tím, co je správné s hlediska evropské rovnováhy a trvalého míru, jež mají určující význam pro Anglii, která je také vždy veřejně vyhlášovala za své zásady. Nikdo nemá práva žádati od ní víc. Spojuje-li se s někým, tedy vždy jen právě proto, že tím obnovuje onu porušenou rovnováhu a přispívá k zajištění míru. Nikdo není o tom ponecháván v pochybnostech. Nikdo se nemůže divit, je-li Anglii opuštěn v tom okamžiku, jakmile jeho věc přestane být užitečná rovnováze a stabilitě a začne jim škodit. To se obvykle zjednodušuje v tom smyslu, že Anglie drží vždy se slabší stranou a postaví se pak tudíž proti vítězi — i když mu sama dopomohla k vítězství — poněvadž nesnáší silných, nechce mít konkurenty.

Anglie postavila se v novější historii postupně proti imperiu španělskému a dopomohla k osvobození Nizozemí od Filipa II., proti velikosti a výbojům francouzského království, vyčerpala Ludvíka XIV., podporovala proti velmocem mladou moc Pruska, byla duší všech koalicí proti světovému rozmachu Napoleonovu a zdolala opětovanými válkami tohoto genia války. Postarala se pak o to, aby Francie stala se neškodnou — vnutila restaurované monarchii i konstituci — ale nedopustila, aby byla trhána. Rovněž Bismarck věděl, že po vítězství nad novým napoleonským císařstvím musí zachovat míru. Právě proto, že Vilém tuto míru ztratil, dostal Anglii nutně proti sobě. Ale po vítězství opět Anglie nedopustila, aby Německo bylo roztrháno. Nyní staví se z téhož důvodu proti Mussolinimu, že ztratil míru a domnívá se, že může jít bez ohledu na právní stav, smlouvy a závazky, přes všechno riziko, překážky a mrtvoly k novému imperialismu, navazujícímu přímo na velikost antického Říma. Anglie hájí dnes slabou Habeš, jako včera hájila malou Belgii a dříve Holandsko. Ovšem, že ve vlastním zájmu. Ale není to věru krásný zjev a šťastná náhoda, že jeden velký národ, jedna mocná země spatřuje svůj zájem v podpoře slabých proti silným,

zatím co jiní je spatřují právě v tom, aby je pohltili, nebo aspoň nenalézají důvodu, aby se do toho míchali?

Anglie nemůže dopustit, aby někdo ovládl evropskou pevninu nebo Středozemní moře, nebo dokonce Atlantický oceán, poněvadž to je pro ni otázka života a smrti. Bez jistoty svého spojení s jednotlivými částmi rozlehlé říše, bez jistoty zásobování a svobodného obchodování s celým světem musí se rychle udušit na svých přelidněných, v jediné velkoměsto proměněných ostrovech. Proto musí být proti evropskému imperialismu a proti válkám — když sama předtím vybudovala nesmírné imperium námořní a ovšem také nikoliv bez válek. Tím se však pro nás a pro naši osobu nic nemění na té skutečnosti — naopak nabývá tím více reelnosti a solidnosti — že Anglie má dnes dobrý vliv a představuje blahodárnou moc v mezinárodní politice, neboť my také nemůžeme potřebovat, aby jedna velmoc ovládla na prosto situaci, a aby opět docházelo k atentátům silných smělců na svobodu a vlastnictví států pokojných.

Francie, Československo a všechny státy, které vylly vítězně z poslední války — vedené s naší strany přece jen pro věc spravedlivou a spravedlivě vybojovanou — jsou dnes v defensivě proti státům připravujícím buď odvetu a reakci nebo ženoucím se za neomezenými výboji a cítícím v žilách krev šelem, t. zv. mladým mocím dynamickým a ofensivním. Státy konservativní, spokojené s tím, co mají, nabyly v poslední době netušené podpory v sovětském Rusku, které je rovněž prosto sklonu k výbojům a rozpětí — jež by v jeho případě ovšem byly rozhodně zbytečné — ale které se vzdalo i svého imperialismu sociálního, světového revolucionářství komunistického. Mohly by se tedy dnes, kdyby zůstaly jednotny, cítit úplně v bezpečí a starat se jen o vhodné cesty a prostředky, jak by uspokojily oprávněné nároky států, které jsou v tísní, nebo které „přišly příliš pozdě v záhy zestárlý svět“. Ale jednota je podmínkou. Jednota raději užší, ale organická, než veliká s niterným rozporem. Barthou chtěl soustředit příliš mnoho k cíli příliš těsnému. Dostat Anglii, Francii, Itálii, Malou dohodu, Polsko, Rusko na jediného protiněmeckého jmenovatele. Jako by se celý svět se svými specifickými spory a zmatky mohl zastavit a hledět jen na Německo, jako hypnotisován jedinou myšlenkou jeho udržování v mezích — pro Němce to zní v poutech. Není možno dělit národy na proněmecké a protiněmecké, nýbrž jediné na promírové a protimírové, chcete-li satureované a dravé. Není také možno vykoupovat spojenectví jednoho dravce proti druhému tím, že se mu dovolí, co se onomu zakazuje a že se bude sytit, aby se stal ještě silnější a nebezpečnější na útraty a za cenu demoralisace vlastních řad.

Italie se loni přihlásila také do řad obránců stávajících poměrů, ale pouze na jednom úseku. Je pro nezávislost Rakouska, přesněji pro nezávislost Rakouska na Německu, ale jinak neprojevila ani v nejmenším změnu mentality a temperamentu. Jen ochotu dirigovat dočasně své rozpětí jinam, kde to hlavním interestům na statu quo ve střední Evropě

nebude překážet: do Afriky. Změna i toho rázu nedá se arci v praktické politice podceňovat. Ještě větší nebezpečí je však v jejím přecenění. Musíme mít na mysli, že Itálie je s námi spojena právě jen v o t á z e r a k o u s k é, a že stojí proti nám skoro ve všem ostatním, zejména v samé zásadě nedotknutelnosti a nedělitelnosti míru. Itálie nezměnila ani písmene na své doktríně revisionistické a hierarchické, na tom, co ji vedlo k protekci Maďarska, k ohrožování Jugoslaviie, k intrikám proti Malé dohodě a k návrhu paktu čtyř. Itálie zůstává dynamickou mocností v plném slova smyslu, patří do tábora nespokojenců a výbojců, je původcem a semeništem doktriny nového demagogického imperialismu a militarismu, stokrát nebezpečnějšího, než byl starý dynastický nebo kapitalistický. Na národy zachvácené touto exaltací svého poslání, své velké budoucnosti a především už své mimořádné, ať kulturní či rasové hodnoty, tím nadhodnocením svých kvalit a přepětím svých energií, třeba se dívat jako na zachvácené jistou duševní chorobou nebo opojením, jako na národy ve stavu jisté, třeba velkolepé, abnormity. Střízlivá, civilní, reální, třeba všední, měšťácká, puritánská, obchodnická a peněžnická politika britská představuje naproti tomu typický stav moderní společnosti, která musí být taková, nemá-li propadnout sebezničení. Jestli je pravda, že lidé i národy nemohou ustát v zápasu a že nikomu nelze poručit, aby se ode dneška spokojil s tím, co má, ani světu, aby zachoval už na věky to rozdělení bohatství, jak bylo provedeno na počátku XX. století, je také pravda, že při dnešním stavu hospodářství a techniky není možno ponechat politické dění mezinárodní v tom stavu necivilisovanosti a anarchie, v jakém bylo až do založení Společnosti národů. Jako se na venkově vystačí při jízdě s párem zdravých očí a velkoměstský ruch vyžaduje organisované dopravní služby, tak je dnes také třeba nějak kontrolovat a řídit pohyb politického světa, v němž lidstvo tak zhoustlo a sblížilo se tisícerými vztahy, neponechat jej pouze silnějším a podnikavějším loktům.

Anglie poskytuje dnes správné vedení světu. Lidstvo nemůže si již dovolit luxus heroického a nerozumného života, celé to extensivní hospodářství válek, které se hodí jenom primitivům. Romantičtí estéti nebo i biologové mohou lkát nad úpadkem bílé rasy a nebezpečím konce jejího kulturního vývoje i politické budoucnosti, ale svá léta nikdo nezapře a čas nelze obrátit. Pro nás není záchrany v tom, že budeme všichni zas vyvádět jako naši předkové za válek křížových, nýbrž naopak, že si uspořádáme svou existenci v nejširším měřítku tak, jako jsme si ji už dovedli uspořádat v rozměru jednotlivých států. Antika byla by také zahynula o tři sta let dříve, kdyby si byla nezajistila periodu Pax romana.

Anglie hájí dnes pomocí Společnosti národů své vlastní zájmy v východní Africe a ujímá-li se Habeše, jež nám je lhostejná, činí to proto, že její samostatnosti potřebuje pro bezpečnost svých vlastních cest a kolonií. To vše je samozřejmé — a lhostejné. Důležité a rozhodující je, že tak činí p r á v ě p o m o c í S p o l e č n o s t i n á r o d ů a n e j i n a k. Anglie by totiž byla mohla zajistit zájmy svých cest a kolonií přímou dohodou s Itálií o rozdělení Habeše, jak jí to Mussolini předem nabízel, tedy metodou imperialistickou.

W. R. Hearst cynicky prorokoval, že to tak dopadne: Anglie dostane lepší, západní polovičku, Itálie horší, východní. Anglie mohla také využít příležitosti, když Itálie byla obecně označena za útočníka a vyříditi si to s ní, za pomoci několika ochotných spojenců, přímou cestou. Anglie dává p ř í k l a d tím, že si to vyřizuje v Ženevě, podle obecně platných pravidel úmluvy Společnosti národů a Kelloggova paktu, cestou míru a prostředky zákonnými. Jednáním v Ženevě měl a má Mussolini příležitost likvidovat choulostivou aféru bez katastrofálních důsledků, bez skutečné porážky — a Anglie bez vítězství v obvyklém slova smyslu. Takhle si nelze připravit triumf nad odpurcem a přivést jej k bezmoci na padesát let. Přes to Anglie byla a je dále ochotna otevřít Itálii cestu ke kompromisu a do Habeše. Mussolini mohl jen vztáhnout ruku po tom, co se mu podávalo v srpnu v Paříži — a co bylo daleko více než Francie dostala kdysi v Algeciras a je dnes přece dobře etablována v Maroku. Také ženevská zpráva výboru pěti dala se ještě vytěžit k pokojnému, ale jistému pronikání říší něgušovými. Co Italové dosahují dnes, po násilném vpádu, různými prostředky (zrady a podrobování se místních náčelníků), mohli mít snáze a ne jen na periferii, kdyby se byli spokojili se stavbou dráhy středem Habeše a získáváním si přátel. Tak a ne jinak dělali to Angličané i Francouzové v Asii i Africe. Válka vznikala vždy jen jakoby mimoděk, vlády uchylily se k ní až nakonec, v případě nezbytí, po porušení slova od domorodců před tím získaného. Mussolinimu zůstalo vyhrazeno, aby podnikl dnes, málem v polovici XX. stol., doznaně dobovačné tažení s napětím sil celého národa. To má ráz p r o v o k a c e nejen Habeše, nejen Anglie, nýbrž Společnosti národů i Ameriky, nás všech, kteří nechceme již snášet násilí, ani přihlížet násilí, ani svévolnému rušení klidu a pořádku mezi národy.

Svět musí se při této příležitosti rozhodnout ne chce-li táhnout s Itálií nebo s Anglií, ne popřeje-li také Itálii nějakou kolonii nebo sdílí-li s Anglií obavy před novou mocí a slávou Mussoliniho v celém východním Středomoří a ve střední Evropě, nýbrž chce-li na příště žít v mezinárodním právním řádu či v divočině, kde se však už nebude zápasit primitivními zbraněmi starých malých a opatrně manévrujících armád z povolání, nýbrž dábelskými vynálezy moderní techniky a chemie až do úplného vysílení celých národů a rozvratu západní kultury.

Anglie jako stát přehlízející nejobsáhlejší oblasti a disponující zároveň nejbohatšími zkušenostmi i prostředky, nejvíce potřebující klidu a stabilních poměrů a nejlépe rozumějící vlastnímu a (jej podmiňujícímu) obecnému prospěchu, přeje si a doporučuje Společnosti národů. Sir Samuel Hoare říká jen pouhou pravdu, a dokonce nikterak novou, prohlašuje-li ženevskou organisaci za jediný britský most k Evropě. Anglie nemůže v Evropě ujednávat spojenectví ani s Francií, ani s Německem. Musí udržovat rovnováhu a proto i samostatnost malých mezi nimi, jako to dělala vždycky. Jenže dnes už to nejde serií válek a střídavých nátlaků, mír musí být lépe stabilisován, nebo bude labilnější než byl kdy dříve. Proto Anglie pracuje v Ženevě, která je pro ni vyrovnávací plochou a stálou příležitostí k arbitráži. Tedy místem, kde je

možno být současně ve styku se všemi a nevázat se na nikoho, než právě na pravidla hry a obecný zájem na bezpečnosti. Pro Anglii je Společnost národů neocenitelnou pomůckou a nesmírným usnadněním té hry, kterou prováděla od počátku, arci v primitivní formě evropské rovnováhy. Dnes se tomu říká kolektivní bezpečnost. A není to už právě jen potřeba anglická.

národní hospodář

E. Vyškovský:

Boj o úpravu úrokové míry

Trvalo půltřetího roku, než bylo možno učiniti opět krok na cestě k další úrokové úlevě hospodářství. Nyní konečně vláda schválila novou úrokovou úpravu, která má však platiti až od 1. ledna 1936, neboť starou taktikou se zase podařilo protáhnout jednání tak, aby bylo možno mluvit o technických nesázích, jež by způsobil jiný termín, než konec čtvrtletí nebo pololetí. Avšak ať se již jakkoliv kriticky díváme na taktický postup v této věci, musíme na konec přiznati, že nová úroková úprava znamená tentokrát opravdu významný čin který může přinést značné snížení úrokového břemene pro obchod a výrobu. Abychom náležitě ocenili její význam, musíme srovnati poměry, které mají nastati, s tím, co bylo dosud.

Co bylo.

Do roku 1933 byla u nás vlastně úplná úroková anarchie. Peněžní ústavy, namnoze vyčerpané první deflační krizí, potřebovaly v době konjunktury peníze, aby mohly vyhovět nárokům průmyslu, přeplácely vklady, ale žádaly také po svých dlužnících vysoké sazby. Dokud se vydělávalo, nepůsobilo to větších potíží. Avšak příchod krise způsobil, že obchody a výdělníci klesaly, takže úrokové břemeno, i když se absolutně neměnilo, stávalo se nesnesitelné. Peněžní ústavy, které rovněž pocítily již důsledky krise, nevyvodily samy logický důsledek, totiž slevu úroků, ale snažily se zachránit svou rentabilitu zvýšením úrokového rozpětí. Tak v roce 1931, když krise šterlinkové libry přinesla peněžní napětí v celém světě a také u nás, využily banky zvýšení diskontní sazby Národní banky na 6½ procenta, k tomu, že zvýšily sice sazby vkladové o ¾ procenta, ale sazby z úvěrů o 1¼ až 1½ procenta. Když však Národní banka na jaře 1932 šla se svou sazbou zase dolů, peněžní ústavy, zvláště banky, ji nenásledovaly, ponechávající v platnosti nejen vysoké sazby, ale i zvýšené rozpětí.

Usnesení Poradního sboru ve věcech peněžnictví (krátce peněžní rady), jímž v září 1932 se měly snížit vkladové sazby o půl procenta a celá úroková úspora věnovat na snížení úrokového zatížení dlužníků, zůstalo z největší části na papíře. Za těchto okolností snahy po úředním zásahu do úrokových sazeb nabývaly půdy a skutečně na jaře 1933 byly po slyšení peněžní rady stanoveny úrokové sazby vládním nařízením. Význam této první úpravy byl především v maximalisování úroků, při čemž úroková úleva byla zřejmá jen v těch případech, kde před tím byly úrokové sazby nad průměrem. Sazby, které tenkrát byly stanoveny na př. pro banky, odpovídaly praksi slušných ústavů vůči dobrým dlužníkům, při čemž ve vedlejších poplatcích měly peněžní ústavy dosti prostoru, aby maximální sazby nebyly pro ně nepřekročitelnou hranicí. Po stránce vkladové přinesla tato úprava pořádek do peněžnictví, třeba že komplikovaným odstupňováním vkladových úroků podle jednotlivých druhů peněžních ústavů a výpovědních lhůt poskytovala i nadále volnost vkladové soutěži, někdy až nadměrné.

Nyní po půltřetího roce trvání těchto sazeb, které vstoupily v platnost 1. května 1933, dlužno říci, že tato úroková úprava se celkem osvědčila.

Avšak vývoj šel dále. Trvajícím krise spolu s návratem důvěry v peněžnictví přinášela do hospodářského oběhu peníze, které před tím postrašení majitelé schovávali doma. Tím se stalo, že na peněžním trhu se ukazoval stále zřetelněji nadbytek peněz, pro které však nebylo dostatečného upotřebení. Úrokové sazby jevíly zřetelně klesající tendenci, jež se ukazovala ve všech oblastech. Ani devalvace neznamenal poruchu tohoto vývoje, naopak některá opatření, která následovala po změně na vedoucích místech naší měnové politiky, záměrnými opatřeními posilovala tento směr. Byl zřízen Reeskontní ústav, kterému bylo uloženo zabezpečiti dostatečnou likviditu lidového peněžnictví, takže vkladatelé byli zabezpečeni před obavami, že by nedostali na požádání své peníze zpět. Dalším úkolem Reeskontního ústavu bylo zabezpečení trhu státních papírů, aby vysokým výnosem (při nízkých kursech) nesoutěžily příliš jiným formám uložení peněz. V bursovním lombardu měl se nalézt prostředek, jak dáti výraz skutečné úrokové úrovni, neboť majitelé státních papírů, mají tu možnost vypůjčiti si na ně peníze bez jakýchkoli potíží za úrok, který se má vytvářet poptávkou a nabídkou, tedy zcela volně. Avšak právě v této oblasti se ukázalo, že volnost peněžního trhu je daleko větší, než se předpokládalo, neboť bursovní lombardu se užívá při nynějších sazbách v míře velmi nepatrné. Výnosnost státních papírů je pořád ještě nad 5 procent, kdežto sazby bursovního lombardu byly sníženy na úroveň mezi 3½ až 4 procenta, a přece není o tento lehce dosažitelný a zřejmě levný úvěr zájmu. Bylo by možno z toho vyvoditi, že by sazby musely býti sníženy daleko více, aby se podnítila poptávka, což však z různých důvodů, které nejsou vždy nesporné, se nepokládá na směrodatných místech za účelné. Jakou skutečnou výnosnost požadují majitelé peněz, můžeme také posouditi ze stavu bursovního trhu akcií, kde kursy stouply tak, že výnosnost všech akcií, pokud vůbec platí dividendu, je vesměs nižší než 3 procenta a že pořád se naleznou kupci, kteří akcie při těchto kursech kupují. Je ovšem pravda, že při tom hraje roli i naděje na kursový zisk, opřená o dlouhotrvající vzestupný pohyb, ale je stejně pravda, že i majitelé těchto papírů, kteří je drží již dlouhou dobu a kteří mohli už dávno shrábnouti slušný zisk do své kapsy, je neprodávají a spokojují se s nízkým výnosem. Možno důvodně předpokládat, že i při úplně nevázaném peněžním trhu a nedeflační politice cedulové banky by se tyto poměry byly promítly již dříve do všech úrokových sazeb, zvláště, že by silně klesly sazby vkladové a sazby úvěrové mnohem pronikavěji než nyní aspoň u těch dlužníků, kteří nejsou na peněžních ústavěch závislí.

Že tomu tak je, dosvědčuje do jisté míry vývoj peněžních sazeb, které platí stát ze svých krátkodobých dluhů. Vzpomeňme, že na jaře 1932 platil ministr financí za prodloužení pokladničních poukázek přes 8 procent! Tato sazba, která právem vzbudila pohoršení, neboť byla svědectvím malého pochopení pro veřejný zájem, se ovšem neudržela. Klesala tak, že letos na jaře při sazbách již pod 5 procent se nabízelo tolik peněz, že při každé nové prolongaci si mohl ministr financí opatřiti dalších několik set milionů Kč z úpisů, které převyšily prodlužovanou částku. Právě nyní se prodlužovalo zase asi 600 milionů Kč státních pokladničních poukázek a to tak, že jmenovité zúročení je pouze čtyřprocentní a podmínky takové, že poukázky svým soukromým majitelům budou vynášet jen 4,1 procenta, a přece se těchto pokladničních poukázek upsalo nikoli 600 milionů Kč, nýbrž 1400 milionů Kč, ač klesla úroková sazba ze státních pokladničních poukázek proti nejvyššímu stavu skoro na polovinu. A to je ještě výsledkem jednání, při kterém nelze zcela bezpečně označit stát za silnější stranu.

Co bude?

Jestliže jsou tedy okolnosti takové, je obecné snížení úrokové míry jen etapou přirozeného vývoje, dokonce možno říci etapou opožděnou. Tak jako se mohla osvědčiti úroková úprava z roku 1933, protože odpovídala skutečným poměrům, tak také nové sazby budou mít praktický význam právě proto, že vyjadřují skutečný nynější stav. Proto také přistoupily peněžní ústavy na snížení, které je dosti pronikavé. Sazby z dluhů se nyní snižují o půl až $1\frac{3}{4}$ procenta, sazby z vkladů o půl až 1 procento. Jestliže srovnáme sazby, které mají vstoupit v platnost s úroky, jaké se platily ještě před několika roky, vidíme, že toto snížení jde v některých případech až na polovinu. Banky, které požadovaly před rokem 1933 z úvěrů úrok $9\frac{1}{2}$ až $11\frac{3}{4}$ procenta, kteréžto sazby byly v roce 1933 maximilisovány na $8\frac{1}{4}$ procenta, se mají nyní spokojiti úrokem 7 procentním, při čemž se jim omezuje ještě také možnost libovolného počítání odměn a výloh. Uvážíme-li, že jsou známy případy, kdy v českých zemích platilo před rokem 1933 z bankovních úvěrů i 15 procent, a ve východní oblasti státu dokonce ještě více, vidíme, že úroková úprava přináší dlužníkům velikou úlevu. Odhaduje se zhruba na půl miliardy Kč. Budou z ní mít prospěch všechny vrstvy dlužníků a přispěje podstatně také k řešení otázky zemědělského oddlužení, zvláště, když pro úvěry zemědělcům, zajištěné na zemědělské půdě se stanoví mimořádně nízký úrok $4\frac{1}{2}$ procenta.

Kdo to zaplatí?

Někdo musí ovšem tuto úlevu zaplatiti. Budou to vkladatelé, kterým se rovněž snižují úroky. Zpravidla budou sníženy úroky o půl procenta, při čemž však dosavadní složité poměry budou podstatně zjednodušeny, takže možnost uložení peněz u peněžních ústavů bude skýtat zúročení od 3 do $3\frac{1}{2}$ procenta, kdežto dosud se platily úroky až $4\frac{1}{2}$ procentní a v jednom případě i $4\frac{3}{4}$ procenta. Poněvadž snížení úroků vkladových bude menší než snížení úroků z dluhů, budou muset přinést oběti i peněžní ústavy a to většinou na vrub svého zisku, zčásti i na účet dalšího snížení režie. Peněžní ústavy mohly přistoupit na tuto úpravu také proto, že zároveň byly zabezpečeny před větším úbytkem vkladů, který by jim mohl vzniknout tím, že část peněz, dosud uložených u nich, by se přestěhovala do státních papírů, jejichž výnos je vyšší. I po srážce kuponové daně vynášejí státní papíry při nynějších kursech ještě maličko nad 5 procent. Je přirozené, že státní finanční správa se odhodlává využít nynějších poměrů k tomu, aby si zajistila nižší úrok i pro sebe. Úrok ze státních půjček, jak se na tom usnesla již ministerská rada, bude snížen rovněž o půl procenta, čímž uspoří stát asi 130 milionů Kč ročně, jež značně přispějí k vyrovnání státního rozpočtu na příští rok. Při tom relativně nebude nikdo poškozen. Majitel státního papíru bude mít stále zúročení lepší, než jaké mu skýtají jiné formy uložení peněz. Absolutně postihnou snížení některé velké držitele státních půjček dosti těžce, zvláště pojišťovny, a to jak soukromé, tak veřejné, ač snížením jen o půl procenta na $4\frac{1}{2}$ procentní úrokovou míru se odstranila jejich největší obava, že by totiž jejich kalkulace, založené na $4\frac{1}{2}$ procentním zúročení kapitálu, byly rozvráceny. Byly to jistě jejich námitky, které padly na váhu proti snížení ještě silnějším, jak se to s mnoha stran požaduje.

Novou úrokovou úpravou zůstáváme dále na půdě pozvolného vývoje, opírajícího se krok za krokem o výsledky již dosažené. Držíme se sice starých metod, nepodnikáme žádné experimenty, ale i pomocí jich jdeme kupředu. Mohou býti různé názory na taktiku a na postup v těchto věcech, ale půl miliardy a snad více, o které se nyní uleví soukromému i veřejnému hospodářství, je přece jen znamenitý příspěvek pro hospodářské oživení.

literatura a umění

Otto Rádl:

Jaký byl Nobel a jaká je jeho cena

Dne 10. listopadu 1935 udělí Nobelův komitét při Svenska Akademien ve Stockholmu po čtyřiatřicáté jednomu ze světových autorů „Nobelovu literární cenu“. Svou peněžitou výší, přesahující milion korun čs., soustředila tato cena na sebe pozornost celého novinového světa.

Vůně střelného prachu, nafty a peněz.

Existuje už slušná nobelovská literatura, v níž najdeme všechno, jenom ne to, co bychom si přáli. Dočteme se spolehlivě, že rodina třicetinasobného milionáře (dokonce v drahých švédských korunách) Alfreda Nobela pochází ze starobylé švédské rodiny sedláků, kteří se podle své obce nazývali Nöbbelövvové, po latinisaci Nobelové, Nobellové a konečně Nobelové, a že ve správné výslovnosti má toto jméno přízvuk na druhé slabice: Nobél. Dovíme se také, že to byla generace lidí plných fantazie, inteligence, hlubokého uměleckého nadání, plných zájmu o vědu a nápadně nadaných pro vynálezy — jak už se to v oslavných biografiiích psává. Najdeme tu i obšírné rozborů vlastní literární činnosti Nobelovy, jež se skládá z anglické básničky, z fragmentu románu „Sourozenci“, z novely „V nejšvetejší Africe“, ze začaté tragédie „Nemesis“ od Beatrice Cenci a z protianglické parodie „The Patent Bacillus“.

Protože nemáme plnou důvěru k hrdinům jen a jen ušlechtilým, musíme si z detailů ty druhé, doplňující a nejzajímavější rysy jeho povahy namáhavě vybírat. Musíme si k slovníkovým údajům o Nobelově otci Immanuelu, jenž vynalezl hoblovač stroj a mandlovač stroj, mající pomáhati malým lidem v jejich každodenní práci, a jenž vynalezl také neobyčejně zdařilé miny pozemní i námořské, které mají tyto malé lidi zabíjeti — doplniti ještě některé údaje další. Nespokojíme se tedy faktem, že se tyto miny ohromně osvědčily už roku 1854 v krimské válce a získaly Immanuelu Nobelovi daleko větší vážnost než ten stroj na mandlování, ani faktem, že Alfredův bratr Ludvík pokračoval v této linii otcových darů lidstvu a vynalezl, jak se dosavadní vojenská puška, jež mohla v té době vystřeliti jen jedinou ránu na jedno nabití, dá zdokonaliti na pušku „magazinovou“, již je možno na jedno nabití zastřeliti nepřátelských vojáků i několik. A nezůstaneme ani při pouhém konstatování, že finančně neobyčejně talentovaní Nobelové měli neobyčejně jemný čich pro vůni nafty i pro vůni peněz a první založili systematické těžení petroleje v Baku a založili na tomto místě světovou olejovou industrii.

Přes oběti explozí až k nepřátelství Francie.

Přejdeme tedy faktum, že Alfred Bernhard Nobel, narozený z této vynálezavé rodiny, přišel na svět ve Stockholmu před sto dvěma roky, že prožil mládí v Petrohradě, studoval inženýrství, poznal Ameriku, vynalezl dynamit, založil množství firem na celém světě, nashromáždil 31 milionů švédských korun a zemřel na konci minulého století, vydědiv své příbuzné a stav se mecenášem.

Všimneme si spíše toho slabého a chorobného chlapce Alfreda Bernharda, jenž byl šířán ctizádostí, jenž měl celý život srdeční chorobu, na niž se už v jedenadvaceti letech začal léčit ve Františkových Lázních. Tento chlapec se v devětatdvaceti letech dostal do sporu s vlastním otcem: nebyl to

jen obyčejný spor kluka s tátou, byl to spor o vynález, z něhož byly už tehdy cítit peníze na dálku. Alfred Bernhard tehdy dokázal, že prach, smíšený s nitroglycerinem, vybuchl pod vodou, a že výbušná síla těchto látek byla ještě nesmírně znásobena. Otec Immanuel Nobel tvrdil, že vynález této směsi patří jemu. Z ceny švédské akademie, udělené o šest let později se šalamounskou rozvážností, se dovíme, že se otec a syn nakonec přece jen dohodli: odůvodnění této ceny, udělené oběma, praví, že otec Nobel má zásluhy o užívání nitroglycerinu jako výbušniny všeobecně, zatím co syn Nobel je vynálezcem směsi střelného prachu a nitroglycerinu, nazvané „dynamit“.

Pak si všimneme druhého faktu z Nobelova mládí, který životopisci diskretně přecházejí. Nobelové počali vyrábět dynamit, výbušnější než všechny do té doby známé látky, v továrně v Heleneborgu. Dne 3. září 1846 se tu udála strašlivá katastrofa, při níž přišlo množství lidí o život. Mezi mrtvými byl i mladší bratr Alfredův. Otcova síla byla zlomena, ale Alfredova nikoli: od toho okamžiku teprve mohl zcela samostatně uplatnit svou iniciativu. Založil první nitroglycerinovou továrnu na světě a pracoval dále na zdokonalení dynamitu. Přivedl do obchodu „Nobelovy zapalováky“, ve dvatřiceti letech vystavěl továrnu u Stockholmu, dále akciovou společnost dynamitovou v Hamburku, jež mu zajišťovala odbyt v Německu, a konečně zavedl napájení poresních látek dynamitem, čímž umožnil bezpečnější manipulaci touto nebezpečnou výbušninou. Během osmi let stálo dalších osm Nobelových dynamitových továren. Ve čtyřiceti letech se usadil v Paříži a zůstal tu celých sedmáct let, až se stal ve Francii předmětem prudkých útoků, byl stíhán, obviňován ze špionáže, a jeho laboratoř v Sévranu-Livry byla zavřena. Mezitím zdokonalil válečnou techniku zavedením bezdýmného prachu, čímž vzbudil svrchovanou pozornost všech vojenských kruhů, které tím získaly novou základnu pro válečnou taktiku.

První ze států, jež chápal vojenskou důležitost tohoto vynálezu prakticky, byla Itálie. Zřídila si továrnu na výrobu Nobelova prachu. Nobel pocítil sympatie k tomuto mladému státu, jež se teprve počal zařizovati na militarismus (1889), a přestěhoval se po nevděku Francie trvale do San Rema na italské Riviéře, kde žil od svého osmapadesátého roku až do své smrti, která ho stihla ve třiašedesáti.

Povaha mecenášova.

Ukázati povahu Alfreda Nobela psychologicky úplně nebude patrně úkolem o mnoho snazším, než osvětliti povahu Basila Zaharova. V tom, co nalézáme z jeho projevů a dopisů otiskáno, vidíme jen ušlechtilého hrdinu, a jen z detailů, které tu a tam proklouznou, poznáváme tvrdého egoistu, ctižádostivce, nemocného člověka, žijícího bez přítele v ledovém osamění.

Když ho jednou jeho bratr Ludvík požádal o údaje k napsání biografie, napsal mu Alfred tento lístek:

„Alfred Nobel — chatrná poloexistence. Někjaký lékař nakloněný lidstvu by ho byl měl připravit o život, když s vytím slavil vstup na tuto zemi.

Největší zaslouhy: udržoval si nehty čisté a nikomu nepřipadl na obtíž.

Největší chyby: neměl rodiny, dobré nálady a dobrého žaludku.

Největší a jediný nárok: nebýt pohřben za živa.

Největší hřích: neuctíval mamonu.

Význačné události v životě: žádné.“

Tento podivný dokument ukazuje podivný druh cynismu, pyšné vědomí úspěchů, které nestojí o to, aby byly ještě někým jiným přezkoumávány a oceňovány, skrývaný vnitřní nepokoj a neuspokojení. Podivnou je ona hrůza z možného

pohřbení za živa, kterou najdeme i v posledním odstavci Nobelova slavného testamentu ze 27. listopadu 1895, jenž zní:

„Konečně nařizuji jako své výslovné přání a svou vůli, aby mi po mé smrti byly otevřeny tepny a aby, když se tak stalo a když kompetentní lékaři konstatovali zřetelné příznaky smrti, byla má mrtvola spálena v tak zvané kremační peci.“

Dostí podivný odstavec ve slavnostní listině, v níž se rozhoduje o udělení 180 milionů Kč ke kulturním účelům. Obrazem jeho vnitřního neklidu a samoty je i dopis bratrově manželce, jež žila uprostřed rodinného štěstí:

„Bloudě tu bez kompasu a bez kormidla jako bezúčelný životní vrak zlomený osudem — jsa bez rodiny, která představuje jediný život, jehož se nám dostává po skončení tohoto — bez přátel, kterých je třeba pro zdravý rozvoj srdce.“

Tato melancholie přivedla jednou mnohamilionáře Alfreda Nobela a vynálezce bezdýmné techniky zabíjecí k zvolání: „Mám odpor k sobě samému.“

Dynamit a pacifismus.

Dosavadní biografové tvrdí, že tento pesimismus a zahořklost u Nobela nejsou naprosto příznakem nějakého misanthropství. Naopak, Alfred Nobel prý kladl na život příliš ideální požadavky, byl prý jakýsi snilek, jenž věřil, že věda může učiniti lidstvo šťastným a zavést věčný mír. Tento nobelovský idealismus je prý patrný i v Nobelově nechuti k Zolovi, v nenávisti k uměleckému naturalismu v románech a jeho obdivu pro idealistickou Selmu Lagerlöfovou. Konečně je prý příkladem Nobelova idealismu i jeho skromný odpor ke všem novinářským článkům, biografiím a pomníkům.

Roku 1895 byla závěti Nobelovou zřízena, roku 1901 po prvé udělena pro každý z pěti vypsanych oborů jako cena fyzikální, chemická, medicínská a biologická, literární a konečně mírová.

Od roku 1901 obdrží tedy tři vědeckí badatelé, jeden spisovatel a jeden pracovník pro mír jednu pětinu z úroků Nobelem zanechaného kapitálu. Tato pětina podle měnicích se kursů valut čítá v československé měně něco přes milion Kč, v určitých dobách však dosahovala i celých dvou milionů Kč. To je slušný obnos, jež se s to zajistiti početným celé zaopatření, potřebné k bezstarostné práci v jejich oboru. To je obnos tak slušný, že je s to zastíniti všechny ostatní ceny světa, ať už byly spojeny s jakoukoli prestiží. Prestiž je věc krásná, ale peníze jsou věc bezpečnější. Kde jsou peníze, tam je vážnost. Proto je také veliká vážnost i u početných cenou Nobelovou, třebaže od svého prvního roku způsob rozdělení cen vyvolává na nejrůznějších stranách nejrůznější kritiky. Těmto kritikám chceme popřáti sluchu. Chceme ponechat stranou vědce a uložit i nejzáslušnější početné mírové pracovníky přezkoumání pozdějšímu: všimneme si jen pětácti let Nobelovy ceny literární a pokusíme se zhodnotiti její význam.

Sbor arcibiskupů a profesorů ve výslužbě hodnotí literaturu.

„Ten, kdo dokázal nejznamenitější dílo v idealistické m s m ě r u na poli literatury, je podle předpisu Nobelovy závěti odměňován po pětácti let milionovou odměnou, udělovanou Švédskou akademií.“ Jiří Brandes klasifikoval tyto akademiky v dopise prof. Arnoštu Krausovi („Nár. listy“ z 26. června 1921): „(Nobel) . . . ustanovil sbor arcibiskupů, biskupů a profesorů ve výslužbě, aby udělovali cenu podle svého pojetí idealismu.“

Toto hodnocení ukazuje mnohé podivnosti, takže nebude nezajímavé si ho povšimnouti blíže. Z 35 autorů, odměněných

podnes Nobelovou literární cenou, objeví se nám dobrá polovina silně přeceněných. Věří snad někdo opravdu vážně, že Prudhomme, Mommsen, Heyse, Spitteler, Eucken, Heidenstam, Gjellerup, Pontoppidan, Echegaray, Benavente, Bunin, Deledda jsou věčným obohacením světové literatury? Nebo jejich poctění Nobelovou cenou bylo daleko spíše výsledkem politických a kulturních vlivů, výsledkem nedostatečné informace hodnotitelů, následkem omylu? Chceme-li přezkoušeti toto hodnocení jen docela prostým pohledem na knižní trh: přesvědčte se, je-li některý z těchto autorů skutečně trvalou součástí odběru na světovém čtenářském trhu, a odpovíte snadno, je-li součástí věčně živé literatury.

Druhý obecný a jen letmý pohled na nositele Nobelovy ceny nás přesvědčí o tom, že sbor arcibiskupů a profesorů ve výslužbě má neobyčejnou úctu ke stáří, která často kalí jasnost jeho usuzování. Z odměněných literátů byli 3 poctěni Nobelovou cenou v době mezi 75. a 85. rokem života, 7 jich bylo odměněno v době mezi rokem 66. a 75., z dalších najdeme 10 poctěných mezi 56. a 65. rokem života. Benjaminsky mezi nositeli Nobelovy literární ceny jsou Kipling, jenž ji obdržel ve 42. roku života, Sinclair Lewis, jemuž bylo 45, a Undsetová, které bylo 46 let. Uvážíme-li tedy, že více než polovina odměněných, celkem 18, dostalo Nobelovu cenu po svém 60. roce života, uvidíme, že cena má hodnotu spíše retrospektivní a že vlastního účelu, totiž podpory talentovaného autora v době plného rozvětu jeho tvůrčích sil, její dosavadní praxí dosaženo nebývá.

Podíváme-li se na data úmrtí poctěných autorů, přesvědčíme se, že celá čtvrtina poctěných umírá krátce po získání ceny: jako Mommsen, Carducci, Reymont, Galsworthy, Pontoppidan, France, Heyse, Spitteler. V těchto případech je prostě Nobelova cena jen příspěvkem ve prospěch dědiců a nikoli ve prospěch literárních tvůrců.

K nejzajímavějším poznatkům však dojdeme, roztrídíme-li si dosud poctěné autory podle národností, všimneme-li si nacionálních tendencí, které se tu projevují, a zhodnotíme-li si kriticky význam těchto autorů jako příslušníků světové literatury.

Jen díla směru idealistického.

Alfred Nobel praví výslovně ve své závěti: „Je mou výslovnou vůlí, že se při rozdělení cen nesmí bráti jakýkoli zřetel na národnost a že cenu smí obdržeti jen nejdůležitější, ať už je Skandinavcem nebo nikoli.“ Je podivno, že stokholmská akademie si daleko méně lámala hlavu tímto jasným předpisem Nobelovým, než jeho nejasným určením, že poctěné dílo musí být „směru idealistického“. Požadovaný „idealismus“ byl definován ředitelem švédské akademie Haraldem Hjárnem takto:

„Nobel rozuměl tomu, co znamenají ideály pro vůli člověka... Všude, kde se projevují takové ideály, které ve své nesmírné mnohotvárnosti jsou s to podepřít a posílit vůli člověka ke vzájemnému pomáhání, v projevech básníka, v pokusech myslitele dání smyslů hádanců světa, v životopisech historika, v díle každého badatele nebo spisovatele, jenž si tyto ideály bere za vůdčí hvězdy své volné a samostatné práce — všude tam je taková literatura, na niž myslil Alfred Nobel.“

Toto všeobecné povídání usnadnilo stokholmské akademii nebráti zřetel na vůli zesnulého mecenáše doslovně a nebráti zřetel na jeho neskrývanou antipatii k literatuře naturalistické. Naturalismus je obzvláště silný právě v literaturách severovýchodních, jejichž nejvýznačnější představitelé nebylo možno zcela opominouti: proto si akademie podmínku „idealismu“ svých autorů tímto liberálně širokým výkladem idealismu odpustila. Ve své praxi také: Björnsonova síla tkví přece v jeho realismu a nikoli idealismu, stejně jako Hauptmann ve svém nejvlastnějším základu je naturalista, jako Hamsun je

naturalistou přes všechnu navěšenou mystiku, jako Reymont se svými sedláky a Sinclair Lewis se svými „Babbity“.

Internationalismus, který Nobel počítal s naprostou upřímností, však je v rozhodnutích stokholmské akademie respektován daleko méně. Ačkoliv Nobel výslovně zakazuje bráti větší zřetel na literatury skandinávské, vidíme, že absolutní většinu cen mají Skandinavci: Švédové, Norové a Dánové. Nacionalismus švédské akademie projevuje se dále v jejím zřejmém germanofilství. Z udělených cen připadá na národy:

germánské 19, románské 11, slovanské 3 literární ceny Nobelovy.

Všimneme si podrobněji této stranické praxe v dalších odstavcích.

Skandinavci.

Na germánské literatury připadlo z dosud udělených třiatřiceti Nobelových literárních cen 19, a to 7 cen na literaturu norskou, švédskou a dánskou, 6 na literaturu německou a 6 cen na literaturu anglickou.

Björnsterne Björnson, jenž obdržel po galantním podělení Francouzů, a Němců Nobelovu cenu hned na třetím místě roku 1903, je z tak silných osobností ve své literatuře, že bychom mu udělenou cenu bez námitky dopřáli, kdyby nám nevytanula otázka: a proč ne Ibsen? Ibsen žil přece až do roku 1906... Jak to, že naturalista Björnson, místy dokonce brutálně otevřený, autor, jenž měl odvalu o sobě říci „Jsem hloupý a silný“, dostal přednost před světovým Ibsenem? Onen misionář Björnson, s němž pastorským ve své povaze, onen slavnostní vychovatel (jehož otec pastor dával ve své vesnici sedlákům výprask), byl patrně švédským biskupům sympatičtější pro svou „vrozenou pruderií a slabost pro strýčkovskou nedělní morálku“ (Wiegler), s níž ovšem divoce pravdivý Ibsen nemohl soutěžit.

Selma Lagerlöfová, bývalá maloměstská učitelka, žačka povídek Björnsonových, vypravovatelka legend s naivním smyslem pro epičnost, následovala po svém mistrovi roku 1909 v nejvyšším literárním vyznamenání. Se svým stylem plným opakování, výkřiků a odmlk, se svým vypravováním v řadě nesouvisících historických episod, je ovšem tato autorka pouze lokálního významu. Ostatně švédská kritika o ní říká sama: „Jde spíše do šíře než do hloubky svým účinkem a směřuje svým literárně historickým významem spíše do minulosti, než do budoucnosti.“ (Helmut de Boor: Schwedische Literatur.)

Verner af Heidenstam, druhý Švéd, zaslouží si cenu z roku 1916 ještě méně. Tento impresionista a vypravěč historických episod má svůj lokální význam ve své vlasti sepsáním celých švédských dějin v řadě episod „Švédové a jejich vládců“, dosahuje v tomto cyklu však monumentálního účinku pouze kvantitou své látky, nikoli svým uměním.

Dán Karl Gjellerup je příkladem germanofilského rozhodování Nobelova komitétu: tento theolog, jenž se zprvu družil k radikálním demokratům kolem Brandesa, aby se jim později se svou aristokratickou povahou zase radikálně vzdálil, nemá význam ani svými literárními dramaty, ani romány. Byl však vášnivým obdivovatelem Richarda Wagnera, přestěhoval se do Drážďan a v druhé polovině své dráhy psal již jen německé romány „nesené vysokými ideály“, jak praví důvodová zpráva Nobelova výboru.

Daleko sympatičtější je Herik Pontoppidan, poctěný téhož roku, autor pětidílného vývojového románu dánského života „Šťastný Petr“, zahořklý realista, plný ironie nad zklamaným životem. Je však rovněž jen autorem druhého rádu.

Knut Hamsun, laureát roku 1920, má skutečně kosmopolitické čtenářstvo a je opravdu ze jmen světové litera-

tury. Třebaže podle úsudku Justa Binga „byl především učedníkem Rusů“ a třebaže nikdo z těchto jeho daleko větších ruských učitelů Nobelovu cenu neobdržel, uznáme úroveň tohoto plachého dobrodruha, podivného člověka instinktů, jehož zvířecím pohledem jsou stejně okouzleny ženy jeho knih i jeho čtenářky. Opuštěme mu i to, že se ve svých dílech stále opakuje a že se opakuje způsobem stále řídicím.

Naproti tomu je **S i g r i d U n d s e t o v á**, laureátka roku 1928, jež deset let kandidovala, než Nobelovu cenu konečně přece jen obdržela, opět jen lokálním zjevem, přes mohutnost svých rozvleklých historických románů, přes svůj styl odvozený ze skandinávských ság.

Resumé severských nositelů Nobelovy ceny není potěšitelné: kromě Björnsona a Hamsuna je poctění Dánů, Švédů a Norů aktem lokálního patriotismu, pochopitelným projevem patriotismu, jemuž je „lito drahé švédské koruny vyvážeti vždycky do ciziny“.

N ě m c i.

Německé resumé dopadne stejně. Z šesti poctěných jsou, jak můžeme směle říci, čtyři dnes docela v čtenářských kruzích neznámí.

T h e o d o r M o m m s e n, první německý autor poctěný tímto vyznamenáním, je vědec, historik, autor mohutných dějin starého Říma, s jeho kulturním a sociálním rozvrstvením, líčeným ve směle paralele k přítomnosti, stylisticky mistrně. Neubráníme se však otázce: proč právě historik, když nikdy žádný jiný historik jiného národa nebyl poctěn? A proč právě Mommsen? Snad proto, že byl pětáosmdesátiletý? Snad proto, že měl sympatie germánského světa svým smutně proslaveným projevem o lebkách podrobených Slovanů, které by se měly roztloukati?

Fichteovský filosof **R u d o l f E u c k e n**, poctěný roku 1908, byl jedním z největších překvapení, jež nobelovský komitét způsobil literárnímu světu. Autor knih o „Světově dějinném poslání německého ducha“, o „Nositelích německého idealismu“ a o „Německé svobodě, hlasu probuzení“, vášnivý odpůrce kritického a pozitivistického směru ve filosofii, hodil na váhu rozhodování jedině svůj osvědčený „idealistický světový názor“ — jako representant německé literatury dvacátého století stojí ovšem daleko v zadních řadách.

Stejně nešťastné bylo i roku 1910 jmenování **P a u l a H e y s e**. Tento lyrik, opakovač ritornell, romancí a starých italských forem, autor knižních dramát a mnoha románů, inspirovaný vždycky zase knihami a nikoli životem, je typickým epigonem, třebaže byl kroužkem svých přátel pokládán za „Nového Apollona“, „Olympana“ a „Miláčka bohů“, a třebaže se dával portretovati s vlajícím pláštěm a hlavou vztyčenou k nebi.

Němec ze Švýcarska **C a r l S p i t t e l e r** byl poctěn Nobelovou cenou hned roku 1919, hned po skončení světového nepřátelství, a byl jistě kandidátem germanofilů, kteří se v tak žhavé době neodvážili ještě jmenovati Němce z říše. Když tento farář arosský, písíci pod latinským pseudonymem mytologické příběhy o Prometheovi a o „Olympském jaru“, vydal svou upocenou poetickou knihu, litoval Gottfried Keller vši té vynaložené práce. A jiný Švýcar, **C. F. Meyer**, při vzpomínce na tohoto opožděného napodobitele Ariosta prohlásil, že si každého nového večera lehá realističtější do postele, než ráno vstal (Wiegler.) Českému čtenáři budeme tohoto laureáta nejlépe charakterisovati citátem. Řekl o sobě se vši vážností: „Když mne Musa navštívila, řekl jsem jí: Země není nic — a vedl jsem ji do nebes...“

G e r h a r d t H a u p t m a n n, poctěný již roku 1912, je první talent první velikosti z německé literatury, na nějž si vzpomněl Nobelův komitét. Není třeba, abychom se o něm šířili: litujeme jen, že tento typický naturalista, instinktivně

chápující prostého člověka, se silným vztahem k zemi, revolucionář velkých sociálních dramát, jež kdysi vyvolávaly v Berlíně divadelní skandály, zabředl později v mnohých dílech do bezkrevného novoromantického stylismu. Jeho poslední, značně již senilní díla, vyjme z tohoto hodnocení a nevšímneme si ani nestatečného poměru básníkovy k novému německému režimu: Hauptmann, reprezentativní osobnost německé republiky, mohl se státi reprezentativní osobností Třetí říše jedině svým nedostatkem politického smyslu, u básníka snad omluvitelného.

T h o m a s M a n n, jenž svým jmenováním roku 1929 předešel jen o krátkou dobu pád německé republiky, je z velkých typů evropské literatury. Romanopisec měšťanské dekadence, její morbidnosti a únavy, prorok zániku jednoho světa ovšem byl smyšlení germánských severanů bližším, než jeho bratr Heinrich Mann, nemilosrdný pamfletista vilémovského Německa, ideolog nového evropanství.

A n g l i č a n é.

Třetí germánský kmen, Angličané, jsou representováni poměrně nejlépe. Není tu prázdných jmen.

V motivaci udělení ceny **R u d y a r d u K i p l i n g o v i** praví nobelovský komitét: „Pro mužskou sílu jeho pojetí.“ To je podivuhodně trefné: nic není možno na tomto bubeníku britského imperialismu a básníku primitivní síly chváliťi upřímněji, než jeho mužnost, která je v literatuře vzácným kořením. Snad rozhodla politická aktuálnost již roku 1907 o tom, že z anglické literatury byl vybrán právě Kipling, nikoli největší umělec, ale vojáký typ, oslavovatel idealisovaného anglického vojáka „Tommyho Atkinse“, Poloa Angličan s jemným smyslem pro hlasy exotické přírody.

Výslovně pro své „svěží básně skvěle se zařadí v anglickém překladu do krásného písemnictví západu“ dostal Nobelovu cenu roku 1913 **R a b i n d r a n a t h T a g o r e**. Proto zařazujeme tohoto epigona staré indické poesie a hlasatele dávných pravd východní moudrosti mezi autory anglické. Je ostatně jediný exot mezi Nobelovými laureáty: z čehož je zřejmo, že švédská akademie interpretuje smysl Nobelova testamentu jen ve vztahu k západnímu kulturnímu okruhu. Dílo tohoto „Knížete Slunce“ je u nás dostatečně známo ve své křehké poetické kráse, je znám i teatrálními zálibami a rituálností svého osobního vystoupení. Jak dalece je závislý tento Novoinď na staré indické kultuře, ponechme odborníkům k posouzení.

Irský básník **W i l l i a m B u t l e r Y e a t s**, poctěný roku 1923, je jediným příslušníkem malých evropských národů, jemuž se dostalo této velké ceny. Není z živelných a dravých talentů: Nobelovo komitét dává přednost spíše poetům sporařadáným, trochu intelektualistického rázu. Takový je Yeats: kouzelný básník, zejména ve svých evokacích Ossiana, s výrazem francouzských symbolistů, se sklonem k trochu rušivé a chtěné reflexi. Je u nás znám z některých dramát.

Ačkoliv byl z moderních Angličanů kandidován i **C h e s t e r t o n**, obdržel Nobelovu cenu roku 1925 přece jen **G. B. S h a w**, jeho protipól. O reprezentativnosti Shawa pro anglickou literaturu se napolemisovali dosti Angličané i jiní. Neznáme lepší charakteristiky Shawa, než ji podává **L. K e l l n e r** (Anglická literatura doby nejnovější), jenž současně shrnuje i všechny možné námitky proti Shawovi, jakožto kandidátu Nobelovy ceny:

„Podati Shawovu charakteristiku již dnes bylo by nevděčným pokusem. Je tak těžko říci, co je na něm přirozenost, co dělanost, co pravé přesvědčení, co chtěná paradoxie. Kdybychom chtěli Shawa člověka vyložiti z jeho spisů, vznikla by bytost smíšená, v níž bezpříkladným způsobem spolu srostli mudřec světa a gamin, hlasatel Jáství a přítel lidí, blouznivec umění a puritán, pohrdač zákona a státní fanatik: zkušenost vzpěčuje se proti tomu, věřiti

v takový rozmar přírody. Dva jeho znaky temperamentu lze však vytknouti jakožto docela jisté: ducha odporu a lásku ke změně. To je ideál Shawova hrdiny, jako to byl ideál Bakuninův a Nietzscheův: člověk naprosto prostý morálky, rozený nihilista, člověk podvrtný, který neschopná zařízení přítomnosti dříve rozbije na samé třísky, než je může v záru revoluce přetaviti v něco schopného.“

Jinde byl Shaw charakterisován shawovským způsobem: je velký v malém a malý ve velkém. Je to povrchní a hra se slovy, charakterisuje to však tohoto nejoblíbenějšího moderního divadelního autora, tohoto Nobelovou cenou poctěného myslitele, jenž nikdy neměl důvěry ve výsledky lidského myšlení.

John Galsworthy, vyvolený kandidát z roku 1932, je z mála oněch autorů, proti jejichž jmenování nebylo nikde námitek. Tento nejtypičtější Angličan, historik viktoriánské Anglie od osmdesátých let, přes burskou válku až po světovou válku, autor upadajícího měšťanstva, líčeného s naprostou pravdivostí a kouzlem poetické melancholie, je při rozsahu svého díla a ušlechtilosti svého typu autorem, jemuž tato cena plně patří.

Jmenování Sinclaira Lewise roku 1930 sice v Americe pohoršilo, v Evropě však bylo plně pochopeno a oceněno. Jeho satiry amerického života, tak detailně dokumentované konkrétními životními rysy, jeho obrazy Američanů, zachycující v typickém příkladu život milionů „Babbittů“, jeho obraz komerční tyranie a despotického maloměšťáckého veřejného mínění, jeho nesmírně pravdivé obrazy malosti velkého světa nejmocnějšího světadílu, všechno to schvalovala Evropa na díle Lewisově, třebaže se mnozí tázali, proč ne Dreiser nebo proč ne Upton Sinclair.

V celku je třeba uznati, že volba čtyř dosavadních kandidátů anglických, jednoho bengálského a jednoho amerického není právě z nešťastných gest Nobelova komitétu. Úhrnem k tomu souhrnu všech germánských laureátů Nobelovy ceny je třeba říci, že severské literatury jsou tu daleko přeceněny, že německá je zastoupena sice početně dostatečně, výběrem však nešťastně, a anglosaská přijatelně. Germánské národy, které drží dosud skoro celé dvě třetiny míst, mohou býti početním úspěchem spokojeny.

Podíváme se příště, jak tomu je u literatur románských, slovanských, a jak to vypadá speciálně s námi Čechy v poměru k Nobelově ceně.

F. Peroutka:

Jak to říci energicky?

V minulém čísle „Přítomnosti“ četli čtenáři odpověď pana dramaturga Goetze na náš článek o uměleckém stavu Národního divadla. Pan Goetz odhodlal se napsati svou odpověď do „Přítomnosti“ teprve tehdy, když se mu nepodařilo zorganizovat veřejný projev herců proti mně, ačkoliv je za tímto cílem, abychom mluvili jeho slohem, „vervně hněti“. Odpověď p. dramaturga vyznačuje se zejména dvěma vlastnostmi:

1. ukazuje se, poslední Mohykán, býti úplně spokojen s dnešní úrovní ústavu mu částečně svěřeného; to ani není nic divného, poněvadž p. Goetz je úředník divadla a snad hlavní tvůrce dnešního systému; je přirozeno, že každý své dílo a výkony svého úřadu raději chválí než haní, ale je také přirozeno, že k úřednickové nějaké instituce se nepůjdemu informovat, chceme-li zvědět úplnou pravdu o poměrech v této instituci; jednak také sua res agitur, jednak je p. Goetz jakožto úředník podřízen i úřední disciplíně a ne-

mohl by o Národním divadle říci nic kritického, ani kdyby chtěl, což už samo o sobě je dost nepravděpodobno; poněvadž však p. Goetz v jiném oboru vystupuje jako kritik, mohl by snad vzniknout docela falešný dojem, že také v diskusi o Národním divadle funguje jako kritik; mějme tedy na paměti, že zde vystupuje jako funkcionář;

2. když jsem odpověď p. dramaturga posílal do tiskárny, měl jsem dojem, že tam posílám úřední opravu podle toho a toho paragrafu: není pravda, že herci nejsou vedeni, nýbrž je pravda, že jsou vedeni zcela výtečně; není pravda, že tu není odvahy, nýbrž je pravda, že je tu odvahy dosti; není pravda, že režiséři klesají téměř do role inspicientů, nýbrž je pravda, že Karel Dostal hněte své představení k přesné stylové jednotě. A tak dále. Přítel Edmond Konrád říkává, že „není možno dokázati, že Shakespeare je lepší spisovatel než p. Hais-Týnecký.“ Má svatou pravdu. Dokázati to není možno. Jenže tuto svatou pravdu by měl někdy čert vzít. V této pravdě může sedět i funkcionář divadla i kritik jako v houští a pronášet své úsudky nikoliv tak, jak by bylo libo bohyni estetiky, nýbrž tak, jak je jemu z různých důvodů libo, a na kritiku své kritiky může vítězně a protivně odpovídat: nic mi nedokážete. Poněvadž v estetice opravdu není takových důkazů jako v matematice, mohl bych do nekonečna polemizovat s p. Goetzem o tom, je-li pravda či není-li pravda, pokud se to týká umělecké úrovně činohry naší státní scény. To by každého brzo omrzelo. Jsem tedy vlastně v rozpacích, co na stat p. Goetze odpovědět. Musil bych zase říci něco podle tohoto schematu: není pravda, že není pravda, nýbrž je pravda, že je pravda.

Na štěstí pohnula se tentokrát také kritika a obšírněji a důrazněji, než bývá jejím zvykem, vyložila svůj názor na příčiny krise naší činohry. Ačkoliv pan Goetz vidí všechno v nejlepším pořádku, v nynějších projevech kritiků existence krise není popírána. Zejména p. Rutte obšírně potvrdil, že s činohrou, svěřenou p. Lomovi a p. Goetzovi, není vše v pořádku, žádá jen, aby se nespokojenci hlouběji podívali na příčiny a shledává hlavní původ vad v neodpovědném byrokratickém systému, jemuž je Národní divadlo podrobena. Celkem tvrdí oficiální kritika asi toto: Národní divadlo opravdu prochází krisí, ale není tím vinen Goetz, nýbrž byrokrati, kteří se pletou do věcí, do nichž by jim nemělo nic být. Neblahá role byrokracie není mi věru novinkou: před rokem nebo přede dvěma, kdy divadelní byrokracie právě co nejlomyslněji zkoušela svou rostoucí moc na zádech nešťastného Hilara, debatoval jsem na těchto stránkách s panem ředitelem Mojžíšem-Lomem o tom, co si divadelní byrokrat smí dovolit a co nesmí a kde jsou meze, na nichž musí zůstat stát. Obracel-li jsem tentokrát pozornost hlavně k uměleckým činitelům, tedy proto, že jsem si uvědomil, že žádná byrokracie, ani divadelní, nevzdá se dobrovolně kouska moci, který jí už připadl; že je tedy celkem marno mluvíti jí do duše; že může leda ustoupit před odporem příliš velikým; že proto je třeba, aby umělci vůdcové projevíli více statečnosti v odporu proti zásahům byrokracie a aby nekladli tak ochotně hlavu na špalek; aby dovedli zápasit, jako musí zápasit umělecký vůdce.

Prohlásil-li jsem ve svém článku kritiku spoluodpovědnou za stav Národního divadla, zajisté jsem ne-

čekal, že mne kritikové za to pochválí. Skutečně jsou dalecí toho učiniti tak. Přes to mi bylo možno čísti s potěšením i poučením články pp. Piši a Rutteho, kteří se upřímně snaží dostati se věci na kloub a s onou statečností, jejíž závaznost pro kritika jsem si dovolil připomenouti, jmenovali hlavní vinníky neblahého stavu. S daleko menším potěšením bylo nám čísti články p. E. Konráda. Je mi nepříjemné, mám-li se dotknouti autora, který uveřejnil v „Přítomnosti“ několik velmi skvělých causerií, psaných stylem, jenž neobyčejně převyšuje standard českých výkonů na tomto poli. Ale jak se zdá, někteří rodí se pro cause-rii, jiní pro kritiku. Jsou to dva odlišné typy, a nic imponujícího nemůže vzejíti z toho, jestliže rozený causerista se dá mezi kritiky. Causerista jest bytost svou podstatou měkká. Každý máme své nešťastné lásky, a divadelní kritika je asi nešťastnou láskou páně Konrádovou. Poněvadž se zdálo potřebným očistiti kritiku z podezření vlašnosti, také pan Konrád napsal nyní do „Národního osvobození“ článek, jehož účelem, jak výslovně dává na srozuměnou, bylo dokázati kritičnost autorovu vůči režimu v Národním divadle. I když naprosto scházely síly, přece to byl dojemný pokus povznést se nad svou přirozenost, napodobiti odvahu a čeliti nějakému kalafunovému blesku. Mezi schopnostmi, jejichž jsoucnost u p. Goetze bezpodmínečně uznávám, je schopnost obratně zacházeti s kritikou, organisovati ji k akcím a odvracet její hněv od ústavu, na němž on působí. Taková schopnost musí míti ovšem své oběti. Pan Konrád je obětí nejvýznačnější. Nevím, do jaké míry vůbec můžeme morálně posuzovati nebo odsuzovati tu okolnost, že p. Goetz je silnější osobností, a že p. Konrád v jeho hlase, ozve-li se v telefonu, rozpozná his masters voice. To je část osudu. Avšak odsuzovati můžeme přílišnou ochotu a úlohy z pilnosti. Páni Rutte a Piša prostě, byť i trochu nevrle řekli, co si o věci myslí, ale p. Konrád se docela zřejmě producíruje v roli ochránce. Okázale nastrojuje svou hruď, aby chránil režim proti nepřívětivé kritice a dokázal svou prospěšnost. Na jedné veřejné debatě mezi kritiky asi před dvěma lety upozornil na sebe p. Konrád taktickým zvoláním: „Anch' io sono pittore“. To je docela hezké motto, ale nad jeho články o Národním divadle by mělo státi motto jiné: „Anch' io sono defensore“, nezapomeňte, že také já vás hájím. Poněvadž každá práce má naléztí svou odměnu, doufejme, že to režim nepřehlédne.

Nestálo by snad za to rozebírati případ jednoho kritika, kdyby nyní kritice nepřipadala důležitá úloha. Debata o Národním divadle je rozvinuta. I oficiální kritikové vypočítali, jaké neblahé vlivy tuto scénu tísní a co na ní podřívá podmínky umělecké práce. Nedopustme, aby tato debata zase uplynula bez užitku. Proto je třeba, aby kritika konečně našla energický a neodbytný tón. Povstává úkol: jak to říci tak energicky, aby rozhodující činitelé nemohli si toho zase nevšímatí. Ruž zkušenosť už všichni udělali, že nevinným ševelením, delikátními narážkami se nic nespraví. A pro tento úkol je kritik typu p. Konráda nepotřebný, protože nemá sílu říci něco energicky.

A ještě jeden typ kritika je v tomto usilování zcela bez užitku, onen typ, kterému každý může bez obtíží a jasně dokázati, že včera mluvil něco docela jiného než dnes, a jehož slova proto každý může uvést v pochybnost. Slyším, že v „A-Zetu“ nyní vytáhl na obra-

nu Národního divadla také p. Träger, který, jak jsem také slyšel, dosud o této scéně psal způsobem tak útočným a hrubým, že byl dokonce úmysl jej žalovat. Poněvadž nečtu večerníky, nevím, co p. Träger do „A-Zetu“ dříve psal a co nyní píše, ale vím, že v „Listech pro umění a kritiku“ loni psal toto:

„V činnosti dnešního uměleckého vedení není ani stopy po tom, že se tu počítá cílevědomě s povinnostmi, před něž staví Národní divadlo jeho umělecky autoritativní a kulturně representační poslání... Svou rozpínavostí, již Národní divadlo ochromuje bytí ostatních divadel, chce zakrýti nejasnost svého uměleckého programu... Národní divadlo nevyzraje v umělecký ústav, pokud jeho dramaturg bude pošilhávati po repertoáru pařížských bulvárních scén... Nastudované představení je historickou událostí v dějinách Národního divadla, každé představení se scelí právě jen v záru premiéry, aby se o reprisách rozdrobilo způsobem, nehodným první státní scény.“

A hruď tohoto pisatele se ocitla nyní vedle hrudi p. Konráda před branou režimu, aby společně utvořily val proti náporu nepřívětivé kritiky. Nelze se divit, že mladá generace tento obrat p. Trägerův pocituje jako ohavnou zradu. Na jakém čtyřáku se to obrátil. Nevím. Snad se rozpomněl, že zastává také funkci literárního poradce „Hvězdy“, a že jako takovému mu přísluší méně přisnosti. Nebo je to jeden z mistrovských kousků p. Goetze v oboru získávání kritiků pro režim? Pak klobouk dolů před takovým výkonem! Jenže zisk, který z toho p. Goetz má, je maličký, neboť figura, k níž nitky dostává do rukou, je pošramocena. Nikdo si neváží referenta, který s tak nápadnou snadností mění své mínění a který tvrdí dnes to a zítra ono, avšak obojí stejně zuřivě a se stejným tónem hlubokého přesvědčení. A poněvadž si nikdo takového chameleonského typu neváží, je celkem lhostejno, na čí straně stojí.

V posledním čísle svého „Zápisníku“ napsal pan F. X. Šalda:

„Reforma divadelní je opravdu od základů nutná. Nejprve statečně, nebojácně lidi na odpovědná místa. Lidi, kteří mají své přesvědčení, své umělecké kredo, znají se k němu a nezapírají ho, dovedou se za ně exponovat. Dále: odstranit soustavu abonentní, vymknout se z nadvlády tohoto hýčkaného obojživelníka, na kterého se ostatně doplácí, který je jen balastem a brzdou každého usměrnění a nejvíce ovšem usměrnění k moderní živé poesii dramatické. Zeživotnit divadlo, ... nevyhýbat se ničemu, jen hloupostí a nudě; nedat se obalamutit tím, že jsme státní scéna. Raději živá periferní než mrtvá státní!“

Tyto pocity jsou rozšířeny mezi všemi, kdo ještě nezapomněli, co je to dobré a živé divadlo. Jestliže v někom, v jehož rukou je část rozhodování, tato vzpomínka vybledla, musíme se snažit oživit ji. Jde však o to, dohodnout se o konkrétní způsob nápravy. Nemělo by opravdu smyslu nějakým násilným způsobem obsadit místo šéfa činohry jenom proto, aby tam někdo seděl. Jdou pověsti, že tímto úřadem má prý býti pověřen p. Kvapil. Považujeme to spíše za pomluvu. Pan ministr školství zajistě nepojímá svou pravomoc tak diktátorsky, aby učinil své rozhodnutí proti všemu pravděpodobnému prospěchu a rozumu. Zasluky p. Kvapila o české divadlo jsou obecně známy, ale je nyní bohužel v takovém zdravotním stavu, který mu znemožňuje sledovati práci na jevišti; musil by si dát někým referovat o tom, co se tam děje. Proto je to námět tak absurdní, že snad o něm není

ani třeba debatovat. Toto místo vyžaduje muže v plné aktivitě, nikoliv sebe úctyhodnějšího invalidy. To však ministr školství ví nepochybně i bez nás, a bylo by snad i smělé mu to připomínat.

Oficiální kritika vyzdvihla činnost divadelní byrokracie jakožto hlavní příčinu ochabnutí uměleckých sil na státní činohře, a sami víme o činnosti této byrokracie tolik, že nemáme docela žádnou chuť protestovat proti této analýze. Žádné divadlo, ve kterém úředníci domohli se nadvlády nad výkonnými umělci, nemůže být v dobrém uměleckém stavu.

(Dokončení příště.)

dopisy

Měl Henlein pravdu?

Milý a vážený pane, v *Přítomnosti* i jinde jsou nyní popisovány výsledky a dojmy ze zájezdu, uskutečněného spisovatelem a odborníky do německých průmyslových krajů severních Čech. Dovídáme se (ačkoli mnoha lidem, kteří severní Čechy znají, to nebylo zcela neznámo), že tamější hospodářské poměry jsou, mírně řečneme, docela špatné, a že se bezmála shodují s tím, jak o nich mluvil při volební agitaci Konrad Henlein.

Ovšem zhruba řečeno: neboť Henleinovi se podařilo minouti odstín, který by bylo těžko nazvat jemným, když mluvil o tom, že severočeská bída se týká převážně občanů německé národnosti. Nemusíme jej v tomto ohledu ani namáhavě usvědčovat z nepravdy, neboť takové konstatování mluví svou národohospodářskou prostomyslností za celé svazky. Dejme tedy tomu, že to bylo pokládáno za odstín, který nezasluhoval při volbách se strany německé za odlišení a ptějme se, měl-li Henlein pravdu v zásadě.

Bojím se, že nám bude odpověděti kladně, i když se vydáme v některém politickém koutě v nebezpečí, že budeme označeni nepřijemnými tituly, počínajícími se asi tak zrádčovstvím národní myšlenky. Než zdá se mi, že tu bude opravdu lépe, na místě něco jako chirurgický řez, než pohodlné zamazávání skutečností, která tak — jak známo — se světa nezmizí. Budeme musít říci, že měl Henlein pravdu nebo alespoň téměř pravdu, když roztruboval a stále ještě roztrubuje do světa, že Němci v ČSR jsou mnohem více stlačeni krizí než Čechové a Slováci. Budeme ovšem nuceni jej poněkud překřikovat v komentářích. Budeme nuceni na příklad s nepřestávající zřetelností naznačovat, že je to jednak vinou německých fabrikantů, kteří ruinovali celé kraje svou zbabělou politikou nedůvěry ke KČ, jednak vinou toho, že právě kraje, jichž se to týká, jsou většinou obsazeny Němci.

Leč tím se nic nezmění na smutných poměrech nisského úvalu a podkrušnohorské pánve. To je patrně hlavní chyba, které se dopouštěly parlament i vláda: omezily se na takovýhle

nějaký výklad p ů v o d u poměrů a tím je měly za téměř vyřízené. Pociťovali jsme jakési uspokojení, když jsme objevili jasnou vinu německých podnikatelů a říkali jsme si: „hle, vina není na naší straně“ a čekali jsme, že tím vinu tak zahanbíme, že se sejde se zemského povrchu. A nesešla.

Nevím, bude-li tomu dobře porozuměno, zejména v dnešní době, která je ve znamení košile bližší kabátu, který je už téměř pomyslný: řekl bych, že stát, obsahující nějakou menšinu, je k ní povinován z pouhého gentlemanství většími ohledy, než k národní většině. Můžeme říci s jistou hrdostí, že jsme zvyklí se tak chovat k menšinám. Že jsme však jednou klopýtli, co se týče severních Čech. Bude, tuším, dobře, když to tak jasně přiznáme, protože to bude jednak mužné, jednak tím sebereme vítr s mnohých plachet, jež hodlají plout někam, kam se nezdá být dost vhodno.

Zdá se tedy, že severní Čechy musejí být sanovány, ať k tomu zaujmeme jakékoli hledisko. Jde nyní jen o to, jak to učinit. Obávám se velice, že nepostačí tentokrát ten obvyklý způsob, že se problém předhodí k dlouhodobému přežvykování veřejnosti a novinám. Podobá se, že půjde nejen o nutnost okamžité pomoci se stanoviska lidskosti, ale také o prestižní problém prvního řádu, i když to mnozí budou zapírat. Vzdorovitost se v politice nevyplácí a to musíme přiznat, že jsme Henleinovi velmi škodlivě dosud vzdorovali.

Pro nějaký pomyslný prestiž jsme zakazovali všelijaké ty Winterhilfe a výměnu dětí do Německa, ačkoli jsme se nepostarali o nic lepšího. Není-li tohle vzdor, pak ať se přepracuje český slovník.

Stát, který si uvědomuje právo a sílu, musí povolit takovou svépomoc jako je Winterhilfe, ale musí se postarat, aby byla konána k pravému účelu a bez postranních úmyslů, a nikoli ji pouze zakázat. Musí ji dokonce podporovat a zařadit do ostatních celkových akcí proti nouzi.

Okamžitá výpomoc však je jen náplastí na nejhorší nedostatek a musí k ní přistoupit hospodářský regionální plán, jak těm nejhorším obvodům zabezpečit alespoň minimum zaměstnanosti.

Obávám se, vážený pane redaktore, že tyto poznámky budou trochu nepopulární v dnešní době a odvažuji se je psát právě jediné *Přítomnosti*, která už má jistou proslulost v podporování pravdy, i když je to pravda velmi nepřijemná.

Se srdečným pozdravem Váš

V. E. Babka.

Co se ve schůzi Smetanovy společnosti neřeklo

Velevážený pane redaktore!

Pod názvem „O šéfa opery“ byl v 42. čísle „Přítomnosti“ uveřejněn článek pí Anny Bendové s větou: „Jestliže kdosi prohlásil na poslední schůzi Smetanovy společnosti, že Taličova Má vlast byla skvrnou Smetanova festivalu...“. Jako předseda Společnosti Bedřicha Smetany, jenž řídil onu schůzi, konstatuji, že tehdy ani jindy nikdo ve Společnosti B. Smetany nic takového ani podobného neprohlásil.

František Táborský,
předseda Společnosti B. Smetany.

Virtuoska na housle Ervina Brokešová

přijímá nadané žáky - Praha XII, Kolínská 4 - Tel. 535-66

F. BAUM, Praha XII, Španělská 10, telefon 315-72,
vyučuje němčině, franštině, moderní a světové literatuře. Připravuje ke všem zkouškám. **Zvláštní konverzační kroužky pro pokročilé o 4-6 účastnících (5 Kč za 1 hodinu)**

DOM DOPISNÍ PAPIR
DENNÍ POTŘEBY

100 listů normalisované velikosti 210×297 mm • 100 obálek 105×215 mm s vložkou z hedvábného papíru • Zvláště levný, přesto však jemný a reprezentační dopisní papír • Ve velmi vkusné krabici za Kč 38.—

KAREL KELLNER, PRAHA • VÁCLAVSKÉ N. 61 • DLOUHÁ TR. 17